

OSOBI NE LIČNOSTI KAO PREDIKTORI RAZDVOJENOG SURODITELJSTVA

Petković, Antonela

Postgraduate specialist thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:319276>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-01**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Antonela Petković

OSOBINE LIČNOSTI KAO PREDIKTORI
RAZDVOJENOG SURODITELJSTVA

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA
Poslijediplomski specijalistički studij obiteljske medijacije

Antonela Petković

OSOBINE LIČNOSTI KAO PREDIKTORI RAZDVOJENOG SURODITELJSTVA

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Marina Ajduković

Zagreb, 2024.

SAŽETAK

Svrha je ovog rada pomoću „*Actor-Partner*“ modela međuzavisnosti (eng. „*Actor-Partner Interdependence Model*“, APIM) ispitati aktorske i partnerske efekte crta mračne trijade na različite dimenzije suroditeljskog odnosa (otvoreni sukob, internalno kontrolirani prikriveni sukob, eksternalno kontrolirani prikriveni sukob te suroditeljska podrška). Istraživanje je provedeno na uzorku od 103 heteroseksualna para.

Dobiveni rezultati ukazuju da su subklinička psihopatija kod muškaraca i makijavelizam značajni pozitivni prediktori otvorenog sukobljavanja u suroditeljskom odnosu. U dimenziji internalno kontroliranog prikrivenog sukobljavanja sve su se crte mračne trijade pokazale značajnim pozitivnim prediktorima navedene dimenzije, a dobiven je i partnerski efekt narcizma na navedenu dimenziju sukoba. S druge strane, kod eksternalno kontroliranog prikrivenog sukoba, niti jedna se crta mračne trijade nije pokazala značajnim prediktorom navedene dimenzije. U dimenziji suroditeljske podrške, psihopatija kod muškaraca te makijavelizam su se pokazali značajnim negativnim prediktorima međusobne podrške. Utvrđena je i pozitivna povezanost zadovoljstva socio – ekonomskim prilikama i suroditeljske podrške te negativna povezanost sa otvorenim sukobljavanjem u suroditeljskom odnosu.

Na kraju, raspravljani su dobiveni rezultati za svaku od dimenzija suroditeljskog odnosa te su navedene moguće implikacije, ograničenja, kao i prijedlozi za buduća istraživanja.

Ključne riječi: mračna trijada, psihopatija, narcizam, makijavelizam, suroditeljstvo.

ABSTRACT

The aim of this paper is to explore the Actor - Partner effects of the dark triad personality traits on different aspects of the co-parenting relationship (open conflict, self - controlled covered conflict, externally - controlled covered conflict, and cooperative co-parenting) using the Actor - Partner Interdependence Model (APIM). The research was conducted on a sample of 103 heterosexual couples.

The results indicate that subclinical psychopathy in men and Macchiavellianism are a significant positive predictors of open conflicts in a co-parenting relationship. All dark triad personality traits were determined as significant positive predictors in the dimension of self - controlled covered conflicts, and a partner effect of narcissism was observed for this dimension. On the other hand, no dark triad personality traits were observed to be significant predictors in the dimension of externally - controlled covered conflicts. In the dimension of cooperative co-parenting, psychopathy in men and Macchiavellianism were found to be significant negative predictors of mutual cooperation. A positive correlation was determined between socio - economic satisfaction and cooperative co-parenting, while a negative correlation was observed between socio-economic satisfaction and open conflict in a co-parenting relationship.

The discussion tackles the results of each dimension of the co-parenting relationship, and includes possible implications, limitations, as well as recommendations for further research.

Keywords: dark triad, psychopathy, narcissism, Macchiavellianis, co-parenting.

Izjava o autorstvu

Ja, Antonela Petković, izjavljujem da sam autorica specijalističkog završnog rada pod nazivom „Osobine ličnosti kao prediktori razdvojenog suroditeljstva“.

Potpisom jamčim:

- da je predloženi rad isključivo rezultat mog vlastitog istraživačkog rada
- da su radovi i mišljenja drugih autora/ica koje koristim, jasno navedeni i označeni u tekstu te u popisu literature.

Potpis autorice:

SADRŽAJ

1. UVOD	8
1.1. Suroditeljstvo	8
1.2. Mračna trijada	12
1.2.1. Narcizam	13
1.2.2. Makijavelizam	15
1.2.3. Psihopatija	17
1.3. Zaključno o uvodu.....	18
2. CILJ ISTRAŽIVANJA	22
3. PROBLEMI ISTRAŽIVANJA I HIPOTEZE.....	23
4. METODA.....	24
4.1. Uzorak	24
4.2. Mjerni instrumenti.....	25
4.2.1. Upitnik narcističke ličnosti.....	25
4.2.2. Test makijavelizma	26
4.2.3. Ljestvica psihopatije.....	26
4.2.4. Višedimenzionalna skala suroditeljstva kod raskinutih odnosa.....	26
4.2.5. Upitnik socio-demografskih podataka	27
4.3. Način prikupljanja podataka.....	27
4.4. Metode obrade i analize podataka	29
4.5. Etički aspekti istraživanja.....	30
5. REZULTATI.....	32
5.1. Korelacijska matrica i rezultati t-testa za zavisne uzorke	32
5.2. Mračna trijada i otvoreni sukobi.....	34
5.2. Mračna trijada i internalno kontrolirani prikriveni sukobi.....	36
5.3. Mračna trijada i eksternalno kontrolirani prikriveni sukobi.....	39
5.4. Mračna trijada i suroditeljska podrška	41
5.5. Povezanost zadovoljstva socio-ekonomskim prilikama i dimenzija suroditeljskog odnosa.....	44
6. DISKUSIJA.....	46

6.1. Mračna trijada i otvoreni sukobi	47
6.2. Mračna trijada i prikriveni sukobi	51
6.3. Mračna trijada i suroditeljska podrška	54
6.4. Zadovoljstvo socio-ekonomskim prilikama	54
6.5. Prednosti i nedostaci istraživanja te implikacije za buduća istraživanja.....	55
6.6. Završna rasprava	58
7. ZAKLJUČAK	63
LITERATURA.....	65
Prilog A) Deskriptivni podaci i raspored unutar dimenzija za čestice Višedimenzionalne skale suroditeljstva kod raskinutih odnosa.....	71
Prilog B) Deskriptivni podaci korištenih upitnika	72
Prilog C) Baterija upitnika korištenih u istraživanju.....	73
Prilog D) Rezultati t-testa za zavisne uzorke, za muškarce i žene u svim ispitanim varijablama	79

1. UVOD

Prema Hrvatskoj enciklopediji (mrežno izdanje) pojam sukoba se može definirati kao društveni odnos koji proizlazi iz nemogućnosti usklađivanja interesa te se s različitih gledišta proučava u okviru različitih znanstvenih područja. Lingvistički gledano pojam „su-kob“ u našem jeziku, između ostalog, upućuje i na zajedničku sudbinu (Hrvatski jezični portal).

Opće prihvaćeno mišljenje je da su sukobi dio svačije svakodnevice. U gotovo svakoj dostupnoj socijalnoj interakciji izražavamo svoje mišljenje, koje nije gotovo nikada u potpunoj suglasnosti s mišljenjem druge osobe, odnosno cijelo mišljenje ili barem njegov dio mogu biti predmet sukoba, koji ne mora suštinski biti negativan, već konstruktivan i dovesti do učenja novih spoznaja te osobnog razvoja. Kroz sukobe izražavamo svoju posebnost, osobnost, identitet te ukoliko na iste gledamo kao pozitivno iskustvo doživljavamo ih kao koristan dio svakodnevice.

Sukobe možemo promatrati kao poželjne ili nepoželjne fenomene tek u kontekstu posljedica koje izazivaju, konstruktivnih ili destruktivnih, ovisno o tome kako se njima upravlja. Svaki sukob nužno ne predstavlja opasnost za kvalitetu odnosa, već istodobno i mogućnost za unapređenje istog te suvremene definicije sukoba uključuju drugačiju perspektivu u kojoj se sukob promatra kroz prizmu neizbježnog dijela interpersonalnih odnosa i sastavnog dijela svake promjene. Iz svega proizlazi da je umjerena količina sukoba potrebna za produktivno funkcioniranje, otvarajući mogućnost pozitivnih promjena, dok preveliki broj sukoba i gubitak kontrole nad njima dovodi do nefunkcionalnosti nekog odnosa, grupe ili pojedinca (Ajduković i Sladović Franz, 2003).

1.1. Suroditeljstvo

Jedna od najvažnijih interpersonalnih veza posljedično prekidu izvanbračne ili bračne zajednice u kojoj su rođena djeca jest nastavak veze - povezanosti, odnosno transformacija veze sa partnerskog odnosa na suroditeljski odnos (engl. *co* -

parenting). Operacionalizacija pojma suroditeljstva unutar suvremene literature je da je suroditeljstvo interpersonalni proces međusobnog usklađivanja i suradnje roditelja u ispunjavanju njihovih roditeljskih uloga u odnosu na dijete ili djecu za koju su odgovorni (Pećnik i Klarić, 2020), a što zahtjeva, posljedično fizičkom udaljavanju roditelja pregovaranje o novim pravilima, odgovornostima i obvezama, rekonstrukciju međusobnog odnosa roditelja te usmjerenje komunikacije na odgoj zajedničke djece.

Tako operacionalizirano suroditeljstvo podrazumijeva usuglašavanje oko roditeljskih ciljeva, vrijednosti, podjele brige o djetetovom psihofizičkom razvoju i sl. te naglasak stavlja na osobnu odgovornost svakog roditelja ponaosob u svojoj roditeljskoj ulozi i primjerenog načina ispunjavanja tih odgovornosti. Konceptualizacija roditeljstva u najboljem interesu djeteta, pa tako i suroditeljstva stavlja fokus na širok spektar razvojnih potreba djeteta na koje roditelji trebaju odgovoriti: zadovoljavanje tjelesnih potreba djeteta, pružanje vodstva kao preduvjeta usmjeravanja djetetovog ponašanja, osiguravanje sigurnosti u obiteljskom domu kao i izvan njega, stvaranje poticajnih uvjeta za učenje u skladu s djetetovim mogućnostima, osiguravanje stabilnosti, kontinuiranosti u svakodnevnoj skrbi, osiguravanje dosljednosti u rutinama te pružanje emocionalne topline (Clever, 2006., prema Pećnik i Klarić, 2020), pri čemu suroditeljstvo uključuje obrasce interakcijske komunikacije roditelja sa ciljem efektivnijeg prepoznavanja i zadovoljavanja potreba djece (Feinberg, 2003).

Imajući u vidu navedeno, jasno je kako je kada usporedimo odnos suroditeljstva u dvoroditeljskim obiteljima i suroditeljstva nakon prekida partnerske zajednice, ovo potonje zahtjevnije i složenije, prvenstveno iz razloga ispunjavanja zajedničkih roditeljskih odgovornosti uz „logističku“ i emocionalnu udaljenost roditelja nakon prekida partnerske zajednice.

Iako stresori uslijed prekida partnerske zajednice mogu biti različiti, emocije koje proizlaze iz gubitka i teškoće u prilagodbi tijekom rekonstruiranja novih obiteljskih uloga mogu biti teške za prevladati (Pearlin i Bierman, 2013). Preuzimanje novih

uloga, redefiniranje starih te dogovaranje novih pravila i odgovornosti vrlo često dovodi do produbljivanja nesuglasica među roditeljima, otvorenog sukobljavanja roditelja te u ekstremnim slučajevima visoko konfliktnih odnosa posljedično prekidu partnerskog odnosa.

Proces prekida partnerskog odnosa te posljedično pravnog reguliranja roditeljske skrbi u odnosu na zajedničku djecu predstavlja sam po sebi izazovan zadatak iz kojeg roditelji uče o suroditeljstvu. Iskustvo prolaska kroz tu fazu drastično se razlikuje za pojedine roditeljske parove, a uslijed djelovanja drugih kontekstualnih čimbenika, kao i individualnih razlika među pojedincima. Iako su navedeni procesi primjenjivi na roditelje neovisno o strukturi obitelji (razdvojeni roditelji, roditelji u partnerskom odnosu i sl.), interes istraživača većinski prati proučavanje suroditeljstva u situaciji nakon prekida partnerske zajednice.

Sposobnost pojedinca da se adekvatno prilagodi iskustvu prekida bračne ili izvanbračne zajednice može biti povezana sa sposobnošću pojedinca da emocionalno i psihološki sagleda to iskustvo i utječe na promjene, kako funkcionalno, tako i interpersonalno (Baum, 2004). Pretpostavka je da su osobni resursi snažni prediktori psihološkog zdravlja, čak i kada se uzme u obzir postojeći relacijski sukob među bivšim partnerima (Thuen i Rise, 2006), dok učinkovito zajedničko suroditeljstvo nakon prekida partnerskog odnosa ima daljnje implikacije na adekvatan razvoj djeteta, ali i na osobnu dobrobit samog roditelja.

Posljedično prekidu, roditelji maloljetne djece ostaju u odnosu sa bivšim partnerom zbog nastavka odgovornosti brige i odgoja zajedničkog djeteta ili djece (Van Egeren i Hawkins, 2004), zbog čega se u literaturi suroditeljstvo promatra kroz dvije kategorije: kategoriju sukoba i kategoriju međusobne podrške, s time da je kategorija sukoba, posebice maladaptivnih, zastupljenija u suvremenoj literaturi.

Otvoreni oblici sukoba u suroditeljskom odnosu uključuju neprijateljsko i/ili kritičko ponašanje koje se izražava izravno ili otvoreno te općenito uključuje neki od oblika direktnog sukoba između roditelja. Prikriveni roditeljski sukobi, konceptualizirani

kao indirektni i pasivni oblici sukoba, kao što su omalovažavanje i potkopavanje, mogu se pojavljivati i bez nazočnosti jednog od roditelja, a moguće u prisutnosti zajedničkog djeteta te imaju implikacije na osobne i međuljudske procese posljedično prekidu (Gallagher, Rycraft i Jordan, 2014). Takvi prikriveni sukobi najčešće se u kontekstu sagledavanja dobrobiti djeteta posljedično prekidu partnerske zajednice, prepoznaju kao manipulativno ponašanje roditelja. Općenito govoreći, takav dvokategorički pristup konceptu suroditeljstva nakon prekida partnerske veze, iako vrlo zastupljen u suvremenoj literaturi, gdje postoji tendencija oslanjanja na mjerenja samo otvorenih oblika sukoba, je manjkav u nijansiranju slojevite prirode sukoba unutar suroditeljskog odnosa. Takvim su pristupom prikriveni sukobi stavljani u drugi plan te zanemareni kao eventualan pokazatelj roditeljske prilagodbe na prekid (Ferraro, 2017).

Roberts i sur. (2007) navode kako postoje različiti načini kako osobnost pojedinca može utjecati na ishode odnosa sa drugim ljudima: osobine ličnosti općenito utječu na uspostavljanje odnosa, oblikuju reakcije na ponašanje drugih te u konačnici izazivaju ponašanja koja pridonose ili narušavaju kvalitetu uspostavljenog odnosa, između ostalog i bračnih i izvanbračnih partnera. Iz navedenog možemo zaključiti kako je osobnost pojedinca čimbenik koji će prilikom prekida bračne ili izvanbračne zajednice, kao jednom od najstresnijih životnih događaja uvelike utjecati na sposobnost na adekvatnu adaptaciju novonastalim životnim okolnostima.

Iako mnoga istraživanja u fokus stavljaju psihološke učinke visoko konfliktnih prekida na svakodnevno funkcioniranje djece i njihovu općenitu dobrobit, značajnije manji broj istraživanja se bavi psihološkim karakteristikama roditelja koji se sukobljavaju ili načinima na koji psihološke poteškoće roditelja predviđaju i utječu na trajanje sukoba nakon prekida partnerske zajednice (Donner, 2006).

Kada govorimo o osobinama ličnosti partnera koje potiču sukobe u partnerskom, ali i suroditeljskom odnosu, na prvom se mjestu spominje hostilitet te potreba za dominacijom i kritiziranjem (Fincham, 2003, prema Čudina - Obradović i Obradović, 2006). Istraživanja također navode da su neurotičnost, nisko

samopoštovanje, impulzivnost i sramežljivost također prediktori koji doprinose češćem sukobljavanju i nestabilnosti u odnosu (Geist i Gilbert, 1996.). Općenito, može se zaključiti što su roditelji psihički zdraviji i prilagođeniji, to je veća vjerojatnost da će roditeljski odnos imati manje sukoba te će roditelji biti uspješniji u njihovom rješavanju.

1.2. Mračna trijada

Imajući u vidu činjenicu da se osobine ličnosti pojavljuju u suvremenoj literaturi kao značajni prediktori adekvatne adaptacije na nove životne okolnosti, postavlja se pitanje postojanja specifične strukture ličnosti koja nije u mogućnosti doživjeti pozitivan aspekt sukoba te unutar interpersonalnih sukoba u situaciji razdvojenog suroditeljstva koriste maladaptivna ponašanja te su općenito neosjetljivi na potrebe drugih, uključujući potrebe vlastite maloljetne djece.

Koncept mračne trijade (engl. *dark triad*) ličnosti proizlazi iz stručne literature kojoj su u istraživačkom fokusu averzivni oblici ličnosti pojedinca smješteni u normalnom rasponu svakodnevnog funkcioniranja, odnosno nisu kliničke prirode. Mračna trijada ličnosti, kao pojam je relativno nov, osmišljen od strane Paulhusa i Williamsa (2002), a sastoji se od tri konceptualno zasebne, ali empirijski preklapajuće crte ličnosti, i to: makijavelizma, narcizma te subkliničke psihopatije, čije zajedničke odlike ocrtavaju socijalno zlonamjeren karakter, normalno distribuiran na ne kliničkoj populaciji.

Iako se pojam „mračne trijade“ koristi tek od 2002. godine, njeni pojedinačni aspekti poznati su od ranije kao zasebni konstrukti, operacionalizirani dimenzionalno, odnosno određeni kao crte ličnosti, a ne kao poremećaji iste te su kao takvi predmet mnogobrojnih istraživačkih radova. Mračna trijada se u literaturi operacionalizira kao skupina predispozicija koje globalno obilježava pohlepa i neosjetljivost na potrebe drugih, a što se ispoljava kroz iskorištavanje i manipulaciju drugih pojedinaca sa svrhom zadovoljavanja vlastitih sebičnih interesa (Jones i Paulhus, 2011). Iako govorimo o konceptualno različitim

konstruktima crta ličnosti, svaka od navedenih je u određenoj mjeri povezana sa pozitivnom slikom o sebi, nedostatkom empatije, emocionalnom hladnoćom, osjećajem grandioznosti, sklonosti samo promociji, manipuliranju te agresivnim obrascima ponašanja.

1.2.1. Narcizam

Pojam narcizma naziv duguje priči grčke mitologije o Narcisu, mladiću koji se zaljubljen u vlastiti odraz utapa u jezeru uslijed nemogućnosti ostvarivanja kontakta sa predmetom svojih želja – samim sobom. U psihologiji pojam „narcisu nalik“ prvi koristi 1898. godine Havelock Ellis, kao opis ekscesivne masturbacije, gdje osoba postaje vlastiti seksualni objekt, dok 1899. godine Paul Näcke prvi koristi naziv narcizam u svom istraživačkom radu o seksualnim devijacijama. Posljedično pojam narcizma koristi i Freud opisujući ponašanja usmjerenosti na sebe, u vidu samoljublja (Wikipedia).

Narcizam se u literaturi definira kroz tendenciju pojedinca za korištenjem različitih oblika samoregulacije, regulacije emocija i interpersonalnih procesa kako bi se održala pozitivna, i najčešće grandiozna slika o sebi (Zeigler – Hill i Marcus, 2016). Dakle, isto je nužno složeni konstrukt ličnosti koji uključuje: potrebu za priznanjem i divljenjem, otvorenu i prikrivenu motivaciju za traženjem iskustava osobnog razvoja iz neposredne socijalne okoline, strategije za zadovoljenje tih potreba i motiva, kao i sposobnost za upravljanjem neuspjesima u osobnom razvoju i socijalnim razočaranjima. Općenito govoreći, takve potrebe i motivi uobičajeni su aspekti osobnosti. Narcizam postaje patološki, odnosno mračan, onog trenutka kada potrebe za pozitivnim konceptom *selfa* i osobnog razvoja dominiraju osobnošću te se uparaju sa nedostatnim regulatornim kapacitetima. Takve nedostatne sposobnosti reguliranja *selfa*, ali i osjećaja i ponašanja, rezultiraju nemogućnosti kontrole nad impulsima vezanim uz osobni razvoj te ispunjavanja potreba za priznanjem i divljenjem.

Istraživanja pokazuju kako neuspjesi roditeljskih figura u iskazivanju empatije prema djetetu tijekom ranog razvoja ostavljaju dijete loše osposobljenim za samoregulaciju te se samoregulacija odvija na „socijalnoj sceni“. Međutim, rano negativno

roditeljsko iskustvo također ostavlja određenu količinu nepovjerenja i prezira za druge, rezultirajući tragičnim paradoksom u kojem su narcističkim osobama potrebni drugi ljudi da bi se osobno razvijala, ali bezvrijedan i skeptični pogled na druge ograničava sposobnost tih pojedinaca za proživljavanjem iskustva divljenja, pohvala i potvrda drugih. Ovaj obrazac dovodi do dugotrajne sumnje u sebe i povećane ranjivosti, potičući *self* da nastavi tražiti iskustva osobnog razvoja na sve ne prilagođenije načine i u sve ne prikladnijim kontekstima.

U svakodnevnom životu, narcizam se najčešće povezuje sa umišljenim, arogantnim i dominantnim stavovima i ponašanjima koji su u literaturi obuhvaćeni pojmom narcistička grandioznost. Međutim, kako bi se potpuno sagledao koncept narcizma, važno je uzeti u obzir i „drugu stranu medalje“, koja se očituje u ranjivosti. Grandioznost se u narcizmu ogleda kroz preuveličanu sliku o sebi, sklonost ka dominaciji, iskorištavanju i okrivljavanju drugih, nedostatku empatije, intenzivnoj zavisti, čestim napadajima bijesa te nesposobnosti doživljaja osjećaja srama (Levy, 2012). U kontrastu, narcistička ranjivost ogleda se u iskustvima bijesa, zavisti, nemoći, praznine, niskog samopoštovanja, izbjegavanja, srama u interpersonalnim odnosima te čak u ekstremnim slučajevima, suicidu (Miller i sur. 2013, prema Ernečić i Patričević, 2020). Posljednjih godina prepoznavanje grandioznih, ali i ranjivih aspekata narcizma sve više postaje normom u kliničkoj psihologiji, socijalnom radu, socijalnoj psihologiji i psihologiji ličnosti.

Zbog svega navedenog, za narcizam se nerijetko kaže kako je i blagoslov i prokletstvo zbog iznimnih te neprikladnih karakteristika koje obilježavaju osobu s takvim izraženim osobinama. Kao pozitivne strane narcizma navode se samopouzdanje i društvenost te dobro funkcioniranje pod pritiskom. S druge strane, osobe s izraženim osobinama narcizma karakterizira impulzivnost, često mijenjanje partnera, agresivnost i sklonost ka traženju uzbuđenja te manipulacijama. Osobe s izraženim narcizmom često su percipirane kao iznimno šarmantne što im omogućava uspjeh u ostvarivanju popularnosti i dobrih odnosa, međutim samo onih kratkoročne naravi.

Od svih konstrukta mračne trijade, narcizam je najviše istražen kada je riječ o kontekstu posljedica prekida partnerske zajednice i odnosa suroditeljstva, pri čemu je naglasak na narcističkoj ranjivosti, koja je prema mišljenju istraživača u podlozi manipulativnih roditeljskih ponašanja. U trenutku prekida partnerske zajednice, pojedinac sa subkliničkim narcizmom se nalazi u poziciji proživljavanja stresa zbog gubitka i izostanka divljenja i pažnje od strane partnera, uslijed čega se sklon okrenuti drugima, pa tako i vlastitoj djeci s ciljem zadovoljavanja svojih potreba. U takvoj situaciji rigidan stav, potreba za kontrolom, obrambeni stav i reaktivnost dovode do smanjene fleksibilnosti i mogućnosti postizanja kompromisa (Gaulier i sur, 2007).

Kada dođe do prekida partnerske zajednice, neminovno slijedi i pitanje udjela odgovornosti svakog od partnera za neuspjeh veze, pri čemu povrijeđenost i smanjen kapacitet za adekvatnom roditeljskom suradnjom kod narcističkih osoba dovodi do potrebe za zadovoljstvom i osvetom zbog subjektivne interpretacije situacije kroz prizmu nanesene nepravde od strane drugog roditelja (Ernečić i Patričević, 2017). S tim rečeno, pojedinci sa izraženom narcističkom ranjivosti iskazuju niz neprikladnih suroditeljskih ponašanja. U prvom redu riječ je o odbijanju suradnje s drugim roditeljem, zbog percepcije sebe kao superiornog roditelja, uslijed čega su skloni koristiti institucijske postupke kako bi dobili potvrdu da su ispravni, a probleme kod djece u pravilu pripisuju pogreškama drugog roditelja. Kada je riječ o zadovoljavanju vlastitih interesa, imaju niže etičke standarde što se povezuje sa sklonošću manipulativnom ponašanju (O'Reilly i Doerr, 2020), a istraživanja ukazuju i na korelaciju narcizma sa sukobima roditelja oko ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom (Donner, 2006), kao i nemogućnosti uživanja prava na viđanje djeteta nakon brakorazvodne parnice od strane roditelja kojem dijete nije povjereno (Cohen, 1998).

1.2.2. Makijavelizam

Pojam „makijavelizma“ svoj naziv zahvaljuje talijanskom piscu i književniku Niccolò Machiavelliju, koji je u 16. stoljeću unutar svojih književnih djela „*Il Principe*“ (hrv.

Vladar) i „*Discorsi*“ (hrv. Diskurs) opisao ljude nepouzdanima, egoističnima i zlonamjernima, da bi posljedično stoljećima kasnije, vođeni Machiavellijevim originalnim tekstovima, Christie i Geis (1970) konstruirali upitnik makijavelizma te utvrdili da su ispitanici, koji su se slagali sa većinom tvrdnji u upitniku, isto ili slično ponašanje iskazivali i u svakodnevnom životu.

Osobe s izraženim osobinama makijavelizma, osim manipulativnog ponašanja, karakterizira i nedostatak interpersonalnih odnosa te manjak empatije. Pojedinci koji postižu visoke rezultate na skali makijavelizma koriste se strateškim ponašanjima iz spektra sebičnog koristoljublja što ih razlikuje od pojedinaca koji visoke rezultate postižu na skalama psihopatije i narcizma. Svaka procjena makijavelizma trebala bi sadržavati ili se odnositi na aspekte sebičnog planiranja i strategije, opreznosti, usmjerenosti na vlastiti interes, ciničnih perspektiva, bešćutnosti, manipulativnih taktika i obmana. Makijavelizam je povezan s osjetljivošću na društvene situacije i mračnim pogledom na svijet, nedostatkom krivnje ili kajanja posljedično neprimjerenom ponašanju, manipuliranju drugima i neiskrenošću. Kako bi dobili što žele takve osobe se ne ustručavaju od korištenja obmane, laskanja i šarma, a u interpersonalnim odnosima su izraženi problemi s nedostatkom empatije. Njihovo hladno i pragmatično mišljenje, strateški i dugoročni planovi te motiviranost usmjerena ka uspjehu, moći i novcu rezultiraju percipiranjem takvih pojedinaca kao visoko sposobnima i favoriziranjem istih kao dobrih vođa (Christie i Geis, 1970).

Od svih konstrukata mračne trijade razvidno je kako postoji značajno preklapanje između makijavelizma i subkliničke psihopatije, budući da oba konstrukta predviđaju slične ishode i osobine te su u međusobno visokoj korelaciji. Međutim, istraživanja pokazuju kako je zbilja riječ o međusobno različitim konstruktima te ih je važno zasebno proučavati kako bi se dodatno razjasnili koji su ishodi najbolje predviđeni prema kojem konstruktu. Iz navedenog proizlazi da je makijavelizam možda najbolje proučavana, ali i najpogrešnije shvaćena osobina ličnosti u literaturi. Preklapanje koje dijeli sa sličnim mračnim konstruktima osobnosti često dovodi do zabune i pogrešnog tumačenja nalaza istraživačkog rada.

Iz pregleda trenutne literature razvidno je da je najtočnija konceptualizacija makijavelizma - strateška sebičnost. Pojedinci koji na skalama makijavelizma postižu značajno visoke rezultate razmišljaju na strateški način, dugoročno, fleksibilni su, oprezni i osjetljivi na nagrade i kazne, što potvrđuju bihevioralna i neurološka istraživanja. Osim navedenog, makijavelizam je povezan i sa korištenjem nezrelih obrambenih strategija u smislu preferencije u korištenju cijepanja (eng. „*splitting*“), devaluacije i projektivnih identifikacija (Richardson i Boag, 2016).

Kada je riječ o istraživanjima koje bi rasvijetlile ulogu makijavelizma u roditeljskom i suroditeljskom kontekstu, vrlo ih je malo. Važno je spomenuti istraživanje Lánga iz 2018. godine koje je ispitalo odnos makijavelizma i suroditeljskog odnosa, gdje dobiveni rezultati ukazuju kako makijavelizam očeva ima negativan efekt na njih same i na percepciju koju majke (njihove supruge) imaju vezano uz kvalitetu suroditeljskog odnosa, i to na razini međusobne podrške, sukoba oko pitanja o djeci te uključivanja djeteta u roditeljske sukobe (Láng, 2018).

1.2.3. Psihopatija

Paulhus i Williams (2002) navode kako je, od sve tri komponentne mračne trijade, psihopatija najpodmuklije prirode, s obzirom da u svojoj srži sadrži komponentu bešćutnosti, koju karakteriziraju ravnodušnost prema boli i patnji drugih, nedostatak kajanja i krivnje, otupjela emocionalna reaktivnost i neuspjeh u razvijanju bliskih emocionalnih veza s drugima. U asocijalnoj populaciji ove značajke predstavljaju ključnu afektivnu komponentu psihopatije. Središnji karakterni elementi subkliničke psihopatije uključuju visoku manipulativnost i šarm, impulzivnost, antisocijalno ponašanje, nedostatak kontrole i agresiju. Osobe koje postižu visoke rezultate na skali psihopatije pokazuju veću sklonost agresivnom i nasilnom ponašanju, praćenom niskom razinom srama, krivnje i empatije općenito. Takve osobe sklone su upuštati se u visokorizična ponašanja poput prekomjerne konzumacije alkohola, droga i upuštanje u seksualne odnose s nepoznatim osobama. Također, karakterizira ih vrlo izražen seksualni nagon i devijantne seksualne fantazije.

Nadalje, istraživanja su pokazala da su osobe s izraženim psihopatskim karakteristikama dobri vođe, često se nalaze na visokim pozicijama i ugledni su članovi društva koji se, općenito gledano, odlično snalaze u radnom okruženju. Njihova karizma i prezentacijski stil karakterizirani su kreativnošću, dobrim strategijama mišljenja i komunikacijskim vještinama, ali karakteriziraju ih i neodgovornost prema drugima, kao i nedostatak timskog duha. Destruktivni su za sebe i za druge što se može objasniti njihovom niskom razinom moralnog razvoja, imaju poteškoća s opisivanjem osjećaja te im je mišljenje orijentirano izvana. Kako bi dobili što žele koriste se obmanom i zastrašivanjem, agresijom i manipulacijom te ih karakterizira isključiva usmjerenost na vlastite potrebe i interese.

Osobe s izraženom psihopatijom mogu biti destruktivne za sebe i druge, pokazuju obrazac disfunkcionalnog interpersonalnog ponašanja, neodgovornosti i manipulacije (Paulhus i Williams, 2002). Obilježje koje psihopatiju razlikuje od makijavelizma i narcizma je nedostatak empatije potkrijepljeno i s nedostatkom grižnje savjesti, žaljenja i osjećaja krivnje. Upravo zbog pomanjkanja empatije, interesa za druge i nemogućnosti zauzimanja tuđe perspektive, osobe sa izraženom subkliničkom psihopatijom imaju problema u održavanju interpersonalnih odnosa (Ali i Chamorro - Premuzic, 2010).

U dostupnoj literaturi istraživački radovi koji u istraživački fokus stavljaju psihopatske osobine ličnosti roditelja i suroditeljski odnos su malobrojni. Rezultati uglavnom ukazuju na smanjen osjećaj zadovoljstva roditeljskom ulogom, smanjenom bliskosti, povećanim roditeljskim stresom i općenitom preplavljenosti roditeljskom ulogom (Beaver i sur., 2014). U kontekstu suroditeljskog odnosa istraživanja se ne pronalaze.

1.3. Zaključno o uvodu

Istraživanja koja se bave odnosom mračne trijade i razrješavanja sukoba uglavnom se pojavljuju u domeni istraživanja unutar funkcioniranja u radnom okruženju, iz čega proizlazi kako osobine ličnosti utječu na to kako pojedinci komuniciraju s drugima u

različitim svakodnevnim situacijama, kao i tijekom sukoba. Zauzimanjem evolucijske perspektive za rješavanje sukoba, najkorisniji načini za pobjedu u sukobu bili bi „borba“ (sudjelovanje u izravnoj konkurenciji s drugima) i „bijeg“ (izbjegavanje izravne konkurencije i priprema za napad s leđa) u odnosu na ostala dva stila upravljanja sukobima: nadmetanje (asertivno) i izbjegavanje (ne asertivno). Istraživanja ukazuju da su dominantni stil sukoba kod osoba sa visokim rezultatima u konstrukt mračne trijade ili natjecanje ili izbjegavanje. Pojedinci sa visokim rezultatom na skalama narcizma su visoko konkurentni, što podupire ideju da grade svoje samopoštovanje nadmašujući druge, što ujedno objašnjava smanjeno korištenje ne asertivnih stilova sukoba kao što su izbjegavanje i prilagodba. Pojedinci sa visokim rezultatom na skali psihoticizma također favoriziraju konkurentnost te svoje osobine mogu koristiti kao alat u taktici zadavanje „prvog udarca“. Suprotno tome, utvrđeno je da pojedinci s visokim rezultatom na skali makijavelizma u skladu sa strateškim i manipulativnim osobinama izbjegavaju izravne sukobe. Ovi rezultati podupiru teoriju da pojedinci sa različitim mračnim konstruktima koriste različite socijalno averzivne strategije (Szabo i Bereczkei, 2017).

Uzimajući u obzir da zajedničku srž mračne trijade čine kombinacija neosjetljivosti i manipulacije, kada se navedeno ukloni iz analize, komponente svakog pojedinog konstrukta trijade ostaju nepovezane. Kako bi riješili problem preklapanja među osobinama trijade, istraživači koriste različite statističke pristupe. Pri izdvajanju jedinstvenih doprinosa pojedinih crta neki istraživači često posežu za statističkim metodama koje uzimaju u obzir dijeljenu varijancu, kao što je simultana regresija (Paulhus i Williams, 2002; Furnham i sur., 2014). Unatoč činjenici da istraživači pokušavaju razviti jedinstveni kompozit, tj. globalni indeks mračne trijade, veliki broj istraživanja govori u prilog tome da je bilo kakva ekvivalentnost između crta mračne trijade iluzorna. Furnham i suradnici (2014) navode da je razlike među crtama mračne trijade najbolje ispitati primjenom sve tri mjere na istom uzorku i korištenjem multiple regresije kako bi se izračunali jedinstveni doprinosi.

Kao što je već rečeno, kada je riječ o tome kako se ljudi ponašaju jedni prema drugima u društvenom okruženju, mračna se trijada nametnula kao pojam koji

objedinjuje strategije usmjerene na iskorištavanje drugih u svoju korist, što djelomično proizlazi iz relativno nestabilnih okolnosti odrastanja (Jonason i sur., 2017), a djelomično i iz nasljednih faktora (Figueredo i sur. 2008, sve prema Khani i sur., 2023). U svakom slučaju, a relevantno za trenutno istraživanje, možemo zamisliti kako korištenje takvih strategija može dovesti do nepovoljnih odgojnih ishoda u kontekstu, kako roditeljstva, tako i suroditeljstva.

S pravnog i psihološkog stajališta, zaštita najboljeg interesa djeteta je u fokusu stručnjaka posljedično prekidu partnerske zajednice roditelja u kojoj su rođena maloljetna djeca. Odnos roditelj – dijete time postaje kompleksniji ukoliko se u jednadžbu odnosa uvede još jedna varijabla – prikrivenih sukoba, tj. manipulacije, odnosno sklonosti jednog ili oboje roditelja da vlastitu djecu „iskoriste“ kao još jedno od oružja u sukobu s bivšim partnerom, kao osvetu za prekid zajednice.

Istraživanja ukazuju na činjenicu da 75% roditelja unutar brakorazvodnih parnica izvješćuje o poteškoćama u suroditeljskom odnosu sa bivšim partnerom (Dudak, 2013), a sukobi oko povjere djece su nerijetko popraćeni imovinsko – pravnim aspektom te emocionalnim, bihevioralnim i akademskim poteškoćama kod djece (Jimenez-Garcia i sur., 2019), kako eksternaliziranim, tako i internaliziranim. Iz navedenog proizlazi da je manipulacija unutar pravosudnog sustava i sustava socijalne skrbi štetna i pogubna po barem jednog roditelja, ali i iznimno nepovoljna za dijete. U kontekstu posljedica manipulativnog ponašanja roditelja posljedično prekidu partnerske zajednice možemo govoriti o pojavi fenomena emocionalnog iskorištavanja djeteta od strane roditelja te se javlja potreba sagledavanja skupa specifičnih osobina ličnosti koje mogu predvidjeti takvo manipulativno ponašanje roditelja.

Krnić (2010) u kontekstu razvoda braka roditelja govori od sindromu zlonamjernog roditelja, kojeg obilježava zlonamjernost jednog roditelja prema drugom roditelju, a može se iščitati iz napada na drugog roditelja i/ili njegovu imovinu, zlonamjernom laganju i drastičnom ocrnjivanju drugog roditelja, manipulacijom i kršenjem zakona, u vidu lažnih optužbi za zlostavljanje djeteta od strane drugog roditelja i sl. Ako kroz

taj kontekst sagledamo pojedine komponente mračne trijade, možemo pretpostaviti kako one mogu biti dobri pokazatelji zlonamjernog ponašanja prema partneru, djeci, ali i sustavu, odnosno pružaju okvir za istraživanje štetnog i manipulativnog suroditeljskog ponašanja.

Konačno, uzimajući u obzir manipulativnu prirodu mračne trijade ličnosti, pojavljuje se pitanje da li komponente mračne trijade ličnosti mogu biti prediktori neadekvatne prilagodbe u prekidu romantičnog partnerstva, u kojem postoje maloljetna zajednička djeca te neadekvatne prilagodbe na roditeljski odnos, tj. odnos suroditeljstva, što može dovesti do ozbiljne ugroze prava i interesa zajedničke djece. Budući da povezanost mračne trijade sa ponašanjem roditelja u odnosu razdvojenog suroditeljstva nije do sada istraženo područje, meni kao stručnoj djelatnici Obiteljskog centra javila se potreba za istraživanjem navedene povezanosti.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja je istražiti povezanost pojedinih konstrukata mračne trijade ličnosti sa prilagodbom nakon prekida partnerske zajednice roditelja, odnosno u odnosu suroditeljstva.

Praktična svrha ovog rada je doprinijeti razvoju usluga potpore obiteljima, bračnim i izvanbračnim partnerima u procesu razvoda braka, tj. prekida izvanbračne zajednice, s ciljem preveniranja nastanka i/ili daljnjeg pogoršavanja negativnih razvojnih ishoda po zajedničku maloljetnu djecu te u tom kontekstu razmotriti mogućnost obiteljske medijacije kao oblika socijalne usluge.

3. PROBLEMI ISTRAŽIVANJA I HIPOTEZE

S obzirom na cilj postavljeni su sljedeći **problemi**:

1. Ispitati aktorske i partnerske efekte crta mračne trijade ličnosti (makijavelizam, narcizam, subklička psihopatija) na različite dimenzije suroditeljstva nakon prekida partnerske zajednice.
2. Ispitati odnos zadovoljstva socio – ekonomskim prilikama na različite dimenzije suroditeljstva nakon prekida partnerske zajednice.

U skladu s nalazima dosadašnjih istraživanja o crtama mračne trijade, uz pojedine probleme postavljene su sljedeće **hipoteze**:

1. Očekuje se pozitivan aktor efekt na svim dimenzijama sukoba za sve procijenjene crte mračne trijade
2. Očekuje se pozitivan aktor efekt na dimenzijama prikrivenih sukoba za procijenjeni narcizam
3. Očekuje se pozitivan aktor efekt na dimenziji otvorenog sukoba za procijenjeni subkličku psihopatiju
4. Očekuje se pozitivan partnerski efekt na svim dimenzijama sukoba za sve procijenjene crte mračne trijade
5. Očekuje se pozitivna povezanost zadovoljstva socio – ekonomskim prilikama sa suradničkim suroditeljstvom te negativna povezanost sa ostalim dimenzijama suroditeljstva, tj. sa sukobima.

4. METODA

4.1. Uzorak

Istraživanjem je obuhvaćeno 114 heteroseksualnih parova, sa bračnim i izvanbračnim statusom, koji su ujedno i roditelji maloljetne djece, korisnici usluga Obiteljskog centra, Područne službe Primorsko – goranske te korisnici Hrvatskog zavoda za socijalni rad, Područni ured Rijeka, sakupljeni kroz postupke obveznog savjetovanja, obiteljske medijacije te redovitog rada stručnih timova pri Odjelu za zaštitu djece, mladih i obitelji. Riječ o razdvojenim parovima, koji ne stanuju zajedno te su u proteklih 18 mjeseci bili u postupku spora vezano uz određivanje roditeljske skrbi ili takav postupak planiraju pokrenuti. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 228 ispitanika. Iz konačne baze ispitanika istraživanja je isključeno 11 parova, jer jedan i/ili oba ispitanika nisu ispunila više od 20% upitnika, zbog čega su rezultatima konačno obuhvaćena 103 ispitanička para, odnosno 206 ispitanika.

Sudionici ovog istraživanja bili su u rasponu od 18 do 62 godine starosti (M = 40,43), s time da je prosječna dob žena iznosila 38,89 godina, a prosječna dob muškaraca je iznosila 41,97 godina. Starost maloljetne djece ispitanika kretala se između 3 mjeseca starosti i 17 godina. Istraživanje se provodilo kroz dva mjeseca, od travnja do lipnja 2024.g. Prikaz sudionika s obzirom na socio - demografske podatke nalazi se u Tablici 1.

Tablica 1.

Prikaz socio-demografskih obilježja sudionika istraživanja

		N	%
Spol	Muškarci	103	50,0%
	Žene	103	50,0%
Obrazovanje	OŠ	11	5,3%
	SSS	109	52,9%
	VŠS	25	12,1%
	VSS	50	24,3%
	Magisterij	7	3,4%
	Doktorat	4	1,9%
Radni status	Zaposlen	167	81,1%
	Nezaposlen	30	14,6%
	Umirovljen	3	1,5%
	U procesu školovanja	3	1,5%
	Drugo	3	1,5%

Socioekonomski status	U potpunosti zadovoljava potrebe	53	25,7%
	Većim djelom zadovoljava	82	39,8%
	Djelomično zadovoljava	44	21,4%
	Većim djelom ne zadovoljava	19	9,2%
	Uopće ne zadovoljava	8	3,9%
Broj djece	Jedno dijete	92	44,7%
	Dvoje djece	77	37,4%
	Troje djece	34	16,5%
	Četvero djece	2	1,0%
	Petero djece	1	0,5%
Status veze	Brak	139	67,5%
	Izvanbračna zajednica	67	32,5%
	Drugo	-	-
Općenit osjećaj po pitanju međusobne suradnje roditelja	Izrazito nezadovoljstvo	57	27,7%
	Prilično nezadovoljstvo	39	18,9%
	Ni zadovoljstvo ni nezadovoljstvo	44	21,4%
	Prilično zadovoljstvo	43	20,9%
	Izrazito zadovoljstvo	23	11,2%

N = broj ispitanika

% = postotak u uzorku

4.2. Mjerni instrumenti

Podaci u ovom istraživanju prikupljali su se uz pomoć baterije upitnika koja je obuhvaćala različita pitanja i skale kojima su se ispitala socio - demografska obilježja ispitanika, osobine ličnosti ispitanika te ponašanja u situaciji razdvojenog suroditeljstva.

4.2.1. Upitnik narcističke ličnosti

Hrvatska inačica upitnika koji mjeri subklinički narcizam - *Narcissistic Personality Inventory (NPI – 40, Raskin i Terry, 1988)*. Sastoji se od 40 parova tvrdnji na koje ispitanici daju odgovore tako da odabiru jednu od dvije ponuđene tvrdnje: A ili B, za koju smatraju da je bliža njihovim vjerovanjima ili osjećajima. Ukupan broj narcističkih tvrdnji koje ispitanik odabere koristi se kao indeks narcizma, koji se kreće od 0 do 40 bodova. Primjer čestice: *A Nisam skroman / B Ja sam zapravo skromna osoba*. U literaturi se navodi koeficijent pouzdanosti $\alpha = .83$. Unutar ovog istraživanja koeficijent pouzdanosti iznosio je $\alpha = .87$.

4.2.2. Test makijavelizma

Hrvatska inačica upitnika koji mjeri makijavelizam – *Test of Machiavellianism - Mach – IV* (Christie i Geis, 1970). Sastoji se od 20 čestica koje opisuju uobičajeno mišljenje i stavove karakteristične za makijaveliste. Ispitanici procjenjuju stupanj slaganja s tvrdnjama na skali procjene Likertovog tipa od šest stupnjeva, pri čemu +3 znači *slažem se izrazito*, dok -3 znači *ne slažem se izrazito*. Ukupan rezultat na testu dobiva se zbrajanjem bodova na svim tvrdnjama od 1 do 6, u smjeru koji ukazuje na veći makijavelizam. Primjer čestice: *Mudro je laskati važnim ljudima*. Koeficijent pouzdanosti u literaturi iznosi $\alpha=.72$. Unutar ovog istraživanja koeficijent pouzdanosti iznosio je $\alpha=.78$.

4.2.3. Ljestvica psihopatije

Riječ je o upitniku koji ispituje aspekte subkliničke psihopatije – *Self - reported Psychopathy Scale*, originalno od autora Paulhus i sur., 2012. Prijevod hrvatske inačice je od autora Kardum i sur., 2015. Ljestvica se sastoji od 31 čestice od kojih svaka opisuje drugačije aspekte psihopatskog djelovanja. Primjer čestice je „*Mislim da bi mogla prevariti detektor laži*“, a ispitanici procjenjuju koliko se slažu sa svakom od čestica na skali od 5 stupnjeva (A – jako se ne slažem do E – jako se slažem). Koeficijent pouzdanosti u literaturi iznosi $\alpha=.85$. Unutar ovog istraživanja koeficijent pouzdanosti iznosio je $\alpha=.86$.

Sve tri skale mračne trijade u ovom su istraživanju korištene su kao jednodimenzionalne mjere.

4.2.4. Višedimenzionalna skala suroditeljstva kod raskinutih odnosa

Skala koja mjeri četiri dimenzije razdvojenog suroditeljskog odnosa *Multidimensional Co-Parenting Scale for Dissolved Relationship* (Ferraro i sur., 2018), prevedena s engleskog jezika za potrebe ovog istraživanja, od strane službenog prevoditelja. Sastoji se od 22 čestice te su dimenzije koje se mjere: podrška, otvoreni sukob, internalno kontrolirani prikriveni sukob i eksternalno

kontrolirani prikriveni sukob. Primjer čestice je „*Jedno prema drugom izražavamo prijezir ili odbojnost*“, a ispitanici procjenjuju stupanj učestalosti pojavljivanja određenog ponašanja na skali od 6 stupnjeva (1 – nikada do 6 - uvijek). Koeficijent pouzdanosti u literaturi iznosi $\alpha=.87$ za dimenziju podrške, $\alpha=.89$ za dimenziju otvorenog sukoba, $\alpha=.71$ za dimenziju internalno kontroliranog prikrivenog sukoba te $\alpha=.84$ za dimenziju eksternalno kontroliranog prikrivenog sukoba. Unutar ovog istraživanja koeficijent pouzdanosti na cijelom uzorku ispitanika za dimenziju otvorenog sukoba iznosio je $\alpha=.92$; za dimenziju internalno kontroliranog prikrivenog sukoba $\alpha=.78$; za dimenziju eksternalno kontroliranog prikrivenog sukoba $\alpha=.85$ te za dimenziju podrške $\alpha=.90$.

U Prilogu A nalaze se čestice upitnika s deskriptivnim podacima za cijeli uzorak.

4.2.5. Upitnik socio-demografskih podataka

U svrhu ovog istraživanja konstruiran je „Upitnik socio-demografskih podataka“ kako bi se prikupili sljedeći socio - demografski podaci: spol, dob, obrazovni i radni status, broj i dob djece, status veze (brak ili izvanbračna zajednica), zadovoljstvo socio – ekonomskim prilikama i zadovoljstvo po pitanju međusobne suradnje s bivšim partnerom.

Deskriptivni podaci svih korištenih upitnika nalaze se u Prilogu B, dok se baterija upitnika korištena u ovom istraživanju nalazi u Prilogu C.

4.3. Način prikupljanja podataka

Podaci su prikupljeni anketiranjem korisnika Hrvatskog zavoda za socijalni rad, Područni ured Rijeka te Obiteljskog centra, Područne službe Primorsko – goranske, na način da su korisnici, prilikom dolaska u navedene institucije, uz naglašavanje principa dobrovoljnosti, zamoljeni za suradnju u popunjavanju upitnika. Svim korisnicima je omogućeno da odluče žele li ili ne samostalno ispuniti upitnik u za to

osiguranom prikladnom prostoru, u kojem im je zajamčena anonimnost te u kojem nisu bili ometani.

Na početku je ispitanicima kratko obrazložena svrha ispitivanja i praktična vrijednost dobivenih rezultata te su pozvani na iskrenu suradnju. Ispitanici su mogli ispunjavati upitnik individualnim tempom, uz mogućnost dobivanja dodatnih objašnjenja i pomoći u ispunjavanju spornih dijelova upitnika od strane pomoćnika autorice ovog rada. Trajanje ispunjavanja upitnika kretalo se od 15 do 20 minuta. Parovi nakon pristanka na sudjelovanje u istraživanju istovremeno su ispunjavali upitnik u istoj prostoriji te su ispunjene upitnike odložili prvotno u kovertu te potom u kutiju, zatvorenu s prorezom, bez mogućnosti otvaranja, postavljenu u za to primjerenom mjestu u institucijama u kojima je istraživanje provedeno. U prostoriji u kojoj su ispunjavali upitnik bili su prisutni samo ispitanici, dok su za eventualnu pomoć bili dostupni pomoćnici istraživačice koji su se nalazili izvan spomenute prostorije, kako bi se izbjegla situacija u kojoj bi se sudionici zbog prisustva drugih osoba eventualno osjećali primoranima sudjelovati. Na gore opisan se ispitanicima omogućilo da predaju prazan upitnik te se time povećala povjerljivost podataka. Prikupljeni odgovori nisu analizirani pojedinačno, već za sve sudionike zajedno, čime se dodatno osigurala anonimnost sudionika.

Istraživanje se provodilo unutar razdoblja od dva mjeseci, od travnja do lipnja 2024. godine.

Prije provođenja istraživanja pribavljena je suglasnost Etičkog povjerenstva Pravnog fakulteta u Zagrebu te dozvola za provedbu istraživanja od strane ravnateljice Obiteljskog centra i voditelja županijskog ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad te je zatražen usmeni pristanak sudionika za sudjelovanje u istraživanju. Po završetku istraživanja svim sudionicima je upućena pismena zahvala za sudjelovanje u istraživanju te je sudionicima zainteresiranima za rezultate provedenog istraživanja predan e-mail autorice istraživanja, sa uputom da se mogu javiti te dobiti na uvid zaključke istraživanja. Imajući u vidu osjetljivost pitanja unutar upitnika, na posebnom papiru umetnutom u bateriju upitnika nalazili su se kontakti savjetovalište

kojima se sudionici istraživanja mogu obratiti ukoliko ih je neko pitanje uznemirilo. Sudionici nisu dobili kompenzaciju ili nagradu za sudjelovanje.

4.4. Metode obrade i analize podataka

Podaci dobiveni opisanom baterijom upitnika analizirani su pomoću programskog statističkog paketa SPSS, a u analizi podataka su korištene metode provjere valjanosti i pouzdanosti, metode deskriptivne statistike, t-test te izračun korelacija. Osim navedenog analiza „Actor - partner“ modela međuzavisnosti (APIM) provedene je uz pomoć internetske aplikacije APIM_SEM (Stas i sur., 2018).

„Actor - Partner“ model međuzavisnosti (Kenny, Kashy i Cook, 2006), predstavlja model dijadnih odnosa koji integrira konceptualni pojam međuzavisnosti dviju osoba s relevantnim statističkim tehnikama mjerenja i testiranja, a što je prikladno za analiziranje raspoloživih podataka ako se uzme u obzir da dijadni podaci često pokazuju pozitivnu međuzavisnost. Predloženim modelom omogućuje se kontrola korelacija kako među zavisnim varijablama, tako i među rezidualnim varijablama (Cook i Kenny, 2005).

U predloženom modelu u pravilu se istražuju aktor efekti koji uključuju efekt prediktorske varijable osobe na njenu ishodnu varijablu te partner efekti koji se odnose na efekt partnerske prediktorske varijable na ishodnu varijablu. U kontekstu ovog istraživanja govorimo o tome da se aktor efektom procjenjivalo predviđaju li crte mračne trijade ličnosti jednog člana para oblik suroditeljskog ponašanja kod njega samog. S druge strane, partner efekt je procjenjivao predviđaju li crte mračne trijade jednog člana para oblik suroditeljskog ponašanja kod druge osobe u paru. U ovom modelu aktor efekti procjenjuju se kontrolirajući partnerske i obrnuto (Cook i Kenny, 2005).

Svrhom određivanja najplauzibilnijeg dijadnog obrasca svakog modela uzima se u obzir omjer partnerskog i aktorskog efekta (vrijednost k) te je potrebno razmotriti intervale pouzdanosti unutar kojih se kreće vrijednost k . Ukoliko bi se ista vrijednost

nalazila u blizini 0, tada govorimo o samo aktorskom obrascu, odnosno o tome kako crte mračne trijade samog pojedinca imaju efekt samo na njegovo ponašanje u suroditeljskom odnosu, ali ne i partnerovo. Kada se vrijednost kreće oko 1, radi se o obrascu para, a to znači da su aktor i partner efekti jednaki. Odnosno, na ponašanje u suroditeljskom odnosu podjednak efekt imaju pojedinačne crte mračne trijade, kao i crte mračne trijade partnera. Nadalje, vrijednost k koja se kreće oko -1 upućuje na mogućnost kontrastnog obrasca, odnosno na mogućnost da je zbroj aktor i partner efekta jednak nuli, jer su efekti jednake veličine, ali suprotnog predznaka (Kenny i Ledermann, 2010).

Važno je napomenuti da kada zavisnu i nezavisnu varijablu procjenjuje ista osoba postoji mogućnost pojave varijance zajedničke metode. U ovom slučaju bi to značilo da bi aktorski efekti mogli biti zasićeni varijansom metode, što ih ne čini nevaljanima ili nepostojećima, no zbog istog procjenjivača njihova je stvarna vrijednost vjerojatno manja, nego kod onih efekata koji se pojavljuju kod procjena različitih pojedinaca (Orth, 2013).

4.5. Etički aspekti istraživanja

Sudjelovanje u ovom istraživanju bilo je dobrovoljno i anonimno. Sudionicima je bilo naglašeno da imaju pravo ne sudjelovati u istraživanju ili odustati od istraživanja u bilo kojem trenutku. Upitnici koje su sudionici ovog istraživanja ispunjavali bili su jednaki za sve, rotirani u dvije verzije (verzija 1. – Upitnik socio demografskih podataka, Ljestvica psihopatije, Upitnik narcističke ličnosti, Test makijavelizma i Višedimenzionalna skala suroditeljstva kod raskinutih odnosa i verzija 2. – Upitnik socio demografskih podataka, Višedimenzionalna skala suroditeljstva kod raskinutih odnosa, Upitnik narcističke ličnosti, Ljestvica psihopatije i Test makijavelizma).

Anonimnost je zajamčena tako što su sudionici ispunjene upitnike bez imena i prezimena prvotno stavljali u kovertu, a potom ubacili u posebnu kutiju postavljenu na vidljivo mjesto. Prikupljeni odgovori nisu se analizirali pojedinačno, već za sve sudionike zajedno, čime se dodatno osigurala anonimnost sudionika.

S obzirom na specifičnost teme istraživanja moguće je da je ispunjavanje upitnika potaknulo kod nekih sudionika prisjećanje na neugodna iskustva u partnerskom odnosu, zbog čega je sudionicima istraživanja uručena je i pismena informacija o savjetovalištimu u koja se mogu obratiti. Također, dana im je i informacija na koju e-mail adresu se mogu obratiti ako budu zainteresirani za dobivanje uvida u zaključke ovog istraživanja.

5. REZULTATI

5.1. Korelacijska matrica i rezultati t-testa za zavisne uzorke

Upitnik suroditeljskog odnosa korišten unutar ovog istraživanja čine četiri dimenzije, koje su u ovom istraživanju korištene kao zavisna varijabla, a navedene su, kako slijedi: otvoreni sukob, internalno kontrolirani prikriveni sukob, eksternalno kontrolirani prikriveni sukob te dimenzija podrške. Ukupni rezultat, kao mjera suradničkog suroditeljskog ponašanja, nije predviđen unutar problema u istraživanju, pa kao takav nije ni korišten.

Prije računanja aktorskih i partnerskih efekata izračunati su deskriptivni podaci za sve crte mračne trijade i dimenzije suroditeljskog ponašanja, posebno za uzorak žena te za uzorak muškaraca, kao i njihove međusobne korelacije. Dobivene vrijednosti nalaze se u Tablici 2.

Postoji statistički značajna pozitivna povezanost između crta mračne trijade ličnosti i različitih dimenzija suroditeljskog odnosa na uzorku žena i na uzorku muškaraca. Specifičnije, na uzorku žena pronalazi se statistički značajna pozitivna povezanost između sve tri crte mračne trijade ličnosti i dimenzije internalno kontroliranog prikrivenog sukoba (od $r=.36$ do $r=.47$, sve $p<0.01$). Na ženskom uzorku utvrđena je statistički značajna negativna povezanost između crte makijavelizma i dimenzije podrške ($r=-.25$, $p<0.05$).

Unutar muškog uzorka, postoji statistički značajna pozitivna povezanosti između sve tri crte ličnosti mračne trijade i dimenzije internalno kontroliranog prikrivenog sukoba (od $r=.40$ do $r=.59$, sve $p<0.01$). Osim navedenog na muškom uzorku je utvrđeno postojanje statistički značajne pozitivne povezanosti dimenzije otvorenog sukoba i crte psihopatije ($r=.26$, $p<0.01$), kao i dimenzije otvorenog sukoba i crte makijavelizma ($r=.20$, $p<0.05$). Također, na muškom uzorku je utvrđena statistički značajna negativna povezanost dimenzije podrške sa crtom psihopatije ($r=-.31$, $p<0.01$).

Tablica 2.

Deskriptivni podaci za uzorak žena i muškaraca za sve crte mračne trijade i različite dimenzije suroditeljskog odnosa te korelacije među varijablama

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1. Ž – Psihopatija	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Ž – Narcizam	.548**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Ž – Makijavelizam	.350**	.404**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Ž – Otvoreni sukob	.153	.087	.174	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Ž – Podrška	-.082	-.050	-.246*	-.668**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Ž – Internalno kontrolirani prikriveni sukob	.359**	.377**	.472**	.417**	-.469**	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7. Ž – Eksternalno kontrolirani prikriveni sukob	.156	-.014	.031	.610**	-.359**	.427**	-	-	-	-	-	-	-	-
8. M – Psihopatija	.049	.161	.148	.070	-.137	.067	-.078	-	-	-	-	-	-	-
9. M – Narcizam	.045	.138	.111	.031	-.028	.210*	-.035	.532**	-	-	-	-	-	-
10. M – Makijavelizam	.050	.039	.187	-.074	-.117	.115	-.191	.436**	.330**	-	-	-	-	-
11. M – Otvoreni sukob	.084	.185	.171	.689**	-.554**	.370**	.350**	.257**	.152	.202*	-	-	-	-
12. M – Podrška	-.089	-.106	-.227*	-.600**	.695**	-.388**	-.381**	-.316**	-.036	-.254**	-.696**	-	-	-
13. M – Internalno kontrolirani prikriveni sukob	-.020	.153	.251*	.195*	-.255**	.262**	0.39	.420**	.399**	.593**	.494**	-.419**	-	-
14. M – Eksternalno kontrolirani prikriveni sukob	-.004	-.002	.062	.417**	-.379**	.258**	.603**	.024	-.071	.076	.579**	-.445**	.427**	-
A	.822	.868	.771	.929	.915	.774	.860	.874	.865	.787	.922	.886	.779	.833
M	1.95	.31	-.38	3.59	3.50	2.27	2.64	2.13	.32	-.30	3.71	3.41	2.29	2.63
SD	.37	.17	.75	1.38	1.28	.93	1.21	.46	.17	.72	1.34	1.18	.90	1.13

α- pouzdanost M – aritmetička sredina SD – standardna devijacija
* - p<.05 ** - p<.01

S ciljem provjeravanja razlike između muškaraca i žena na svim varijablama izračunati su t-testovi za zavisne uzorke. Pokazalo se i da postoji statistički značajna razlika između muškaraca i žena u psihopatiji ($t_{(102)} = -3.10$, $p < 0.01$), pri čemu je ona viša za muškarce ($M = 2.13$, $SD = .46$), nego za žene ($M = 1.95$, $SD = .37$). Kod drugih varijabli (narcizam i makijavelizam) nije utvrđena statistički značajna razlika između muškaraca i žena.

U nastavku slijedi prikaz rezultata dobivenih korištenjem „*Actor-Partner*“ modela međuzavisnosti (APIM) koji je upotrijebljen s ciljem provjeravanja efekata crta mračne trijade na različite dimenzije suroditeljskog odnosa (otvoreni sukob, internalno kontrolirani prikriveni sukob, eksternalno kontrolirani prikriveni sukob i podrška) kod žena i muškaraca, nakon prekinutog partnerskog odnosa. Specifičnije, kako bi se utvrdilo imaju li crte mračne trijade efekte na različite dimenzije suroditeljskog odnosa izračunati su aktorski efekti - posebno za svaku crtu mračne trijade. Također, kako bi se vidjelo imaju li crte mračne trijade efekt na partnerove dimenzije suroditeljskog ponašanja izračunati su partnerski efekti.

5.2. Mračna trijada i otvoreni sukobi

Prvi korak pri provedbi APIM analize vezan je uz provjeru razdvojivosti članova dijade (eng. *distinguishability*), odnosno toga postoje li značajne razlike u aritmetičkim sredinama, varijancama i kovarijancama rezultata članova dijade (Ackerman i sur., 2011). Provedbom Hi-kvadrat testa (eng. *Test of Distinguishability*) utvrđeno je da se članovi dijade, odnosno muškarci i žene, unutar procijenjene psihopatije statistički značajno razlikuju. Statistički značajna razlika između muškaraca i žena u druge dvije crte mračne trijade ličnosti (makijavelizam i narcizam) nije utvrđena, odnosno riječ je o nerazdvojivoj dijadi.

Iz Tablice 3. je vidljivo da je statistički značajan aktorski efekti dobiven kod muškaraca za psihopatiju ($\beta = 0.25$, $p < 0.01$). Rezultati ukazuju da su muškarci s višim rezultatom na subkliničkoj psihopatiji skloniji se otvoreno sukobljavati u suroditeljskom odnosu.

Tablica 3.

Rezultati APIM analize
crta mračne trijade na otvoreni sukob

Prediktor	Kriterij	r_p	r_{cc}	Hi – kvadrat test (χ^2) ^a	Aktor		Partnerski		R^2	k	95% IP		Dijadni obrazac
					$\check{Z} \rightarrow \check{Z}$ M → M	$\check{Z} \rightarrow \check{Z}$ M → M	$\check{Z} \rightarrow \check{Z}$ M → M	$\check{Z} \rightarrow \check{Z}$ M → M			DG	GG	
Psihopatija	Otvoreni sukob	0.05	0.69***	15.24*	0.15	0.06	0.03	0.33	-0.79	1.46	Aktorski efekt i obrazac para		
					0.25**	0.07	0.07	0.35	-0.61	1.31	Aktorski efekt i obrazac para		
0.14		0.69***	Nerazdvojiva dijada	0.11	0.09	0.02	0.83	-0.85	2.10	Aktorski efekt i obrazac para			
Makijavelizam		0.19***	0.7***	Nerazdvojiva dijada	0.19**	0.01	0.04	0.06	-1.2	0.56	Aktorski efekt i kontrastni obrazac		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$
 α Stupnjevi slobode za sve testove su 6.

r_p = korelacija između prediktorskih varijabli žena i muškaraca
 r_{cc} = korelacija između pogrešaka kriterijskih varijabli žena i muškaraca
 β = standardizirani beta koeficijent
 R^2 = koeficijent determiniranosti
k = omjer partnerskog i aktorskog efekta
95% IP = interval pouzdanosti za k (Monte Carlo metoda uzorkovanja)
DG = donja granica za 95% IP
GG = gornja granica za 95% IP
NMO = nije moguće odrediti

S obzirom da se na procjeni narcizma muškarci i žene ne razlikuju, odnosno da je u tom slučaju riječ o nerazdvojivim dijadama ($\chi^2 = 5.39$, $p > 0.05$) one su tako i tretirane. Dakle, u slučaju nerazdvojive dijade, kada je riječ o narcizmu, i dalje se ne dobivaju značajni aktorski i/ili partnerski efekti crta mračne trijade na otvoreno sukobljavanje u suroditeljskom odnosu.

Na procjeni makijavelizma također se muškarci i žene ne razlikuju, odnosno ponovno govorimo o nerazdvojivim dijadama ($\chi^2 = 8.78$, $p > 0.05$), koje su tako i tretirane. U slučaju nerazdvojive dijade, aktorski efekt je i dalje značajan ($\beta = 0.19$, $p < 0.01$). Dobiveni rezultati ukazuju da je viši makijavelizam povezan s sklonošću osobe da u suroditeljskom odnosu ulazi više u otvoreno sukobljavanje, ne ovisno o spolu.

U slučaju dijadnih obrazaca, moguće je interpretirati samo one za mušku psihopatiju i makijavelizam. U tom slučaju najplauzibilnijima su se pokazali aktorski i obrazac para, kod psihopatije kod muškaraca, što ukazuje na vjerojatnost da je psihopatija kod muškaraca najvjerojatnije povezana s njihovom sklonošću ka otvorenom sukobljavanju. Prisutnost obrasca para pretpostavlja najvjerojatnijim da podjednak efekt na otvoreno sukobljavanje u suroditeljskom odnosu imaju pojedinceve crte mračne trijade, kao i one od partnera.

U procjeni efekta makijavelizma pojavljuje se i kontrastni obrazac, uz prethodno navedeni aktorski obrazac. Kontrastni obrazac se odnosi na to da što pojedinac ima izraženiji makijavelizam, a druga osoba u paru manje izražen makijavelizam, to će prva osoba biti sklonija otvorenom sukobljavanju u suroditeljskom odnosu.

5.2. Mračna trijada i internalno kontrolirani prikriveni sukobi

Provedbom Hi-kvadrat testa (eng. *Test of Distinguishability*) utvrđeno je da se članovi dijade, odnosno muškarci i žene, unutar procijenjene psihopatije statistički značajno razlikuju. Statistički značajna razlika između muškaraca i žena u druge dvije crte mračne trijade ličnosti (makijavelizam i narcizam) nije utvrđena, odnosno riječ je o nerazdvojivoj dijadi te su podaci tako i tretirani.<

Iz Tablice 4. je vidljivo da je statistički značajan aktorski efekt dobiven i kod muškaraca ($\beta=0.42$, $p<0.001$) i žena ($\beta=0.36$, $p<0.001$) za procijenjenu psihopatiju. Rezultati ukazuju da su i muškarci i žene s višim rezultatom na subkliničkoj psihopatiji skloniji koristiti strategije internalno kontroliranog prikrivenog sukoba u suroditeljskom odnosu.

S obzirom da se na procjeni narcizma muškarci i žene ne razlikuju, odnosno da je u tom slučaju riječ o nerazdvojivim dijadama ($\chi^2 = 0.62$, $p>0.05$) one su tako i tretirane. Dakle, u slučaju nerazdvojive dijade, aktorski efekt je i dalje značajan ($\beta = 0.37$, $p<0.001$), ali sada se pojavljuje i statistički značajan partnerski efekt ($\beta = 0.13$, $p<0.05$). Rezultati ukazuju na to da je viši narcizam povezan s većim korištenjem strategija internalno kontroliranog prikrivenog sukoba u suroditeljskom odnosu, a da istovremeno osobe čiji partneri postižu veći rezultat na narcizmu su također skloniji koristiti strategije internalno kontroliranog prikrivenog sukoba u suroditeljskom odnosu.

Na procjeni makijavelizma također se muškarci i žene ne razlikuju, odnosno ponovno govorimo o nerazdvojivim dijadama ($\chi^2 = 5.53$, $p>0.05$), koje su tako i tretirane. U slučaju nerazdvojive dijade, aktorski efekt je i dalje značajan ($\beta = 0.52$, $p<0.001$). Dobiveni rezultati ukazuju da je viši makijavelizam povezan s sklonošću osobe da u suroditeljskom odnosu više koristi strategije internalno kontroliranog prikrivenog sukobljavanja.

U slučaju dijadnih obrazaca, najplauzibilnijima su se kod svih crta mračne trijade pokazali samo aktorski efekti, dok kod narcizma, uz aktorski efekt nalazimo i obrazac para. Navedeno ukazuje na činjenicu da su crte ličnosti mračne trijade kod ispitanih pojedinaca uglavnom povezane s njihovom sklonošću ka korištenju strategija internalno kontroliranog prikrivenog sukoba, osim u slučaju narcizma, gdje prisutnost obrasca para govori u prilog postojanju vjerojatnosti podjednakog efekta pojedinčevih i partnerovih crte mračne trijade.

Tablica 4.

Rezultati APIM analize
crta mračne trijade na internalno kontrolirani prikriveni sukob

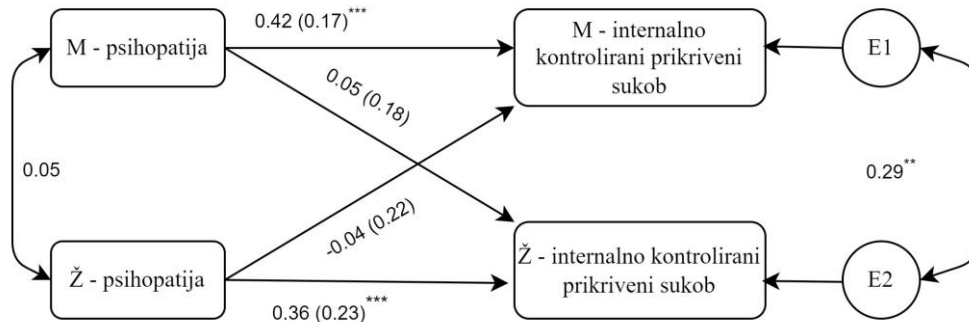
Prediktor	Kriterij	r_p	r_{cc}	Hi – kvadrat test (χ^2) ^a	Aktor	Partnerski	R^2	k	95% IP		Dijadni obrazac
					Ž → Ž M → M	M → Ž Ž → M			DG	GG	
Psihopatija	Internalno kontrolirani prikriveni sukob	0.05	0.29**	16.76**	0.36***	0.05	0.13	0.11	-0.3	0.53	Aktorski efekt
					0.42***	-0.04	0.18	-0.12	-0.64	0.4	Aktorski efekt
Narcizam	Internalno kontrolirani prikriveni sukob	0.14	0.17	Nerazdvojiva dijada	0.37***	0.13*	0.17	0.35	0.02	0.68	Aktorski efekt i obrazac para
Makijavelizam		0.18	0.19	Nerazdvojiva dijada	0.52***	0.08	0.29	0.15	-0.07	0.37	Aktorski efekt

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$
 α Stupnjevi slobode za sve testove su 6.

r_p = korelacija između prediktorskih varijabli žena i muškaraca
 r_{cc} = korelacija između pogrešaka kriterijskih varijabli žena i muškaraca
 β = standardizirani beta koeficijent
 R^2 = koeficijent determiniranosti
k = omjer partnerskog i aktorskog efekta
95% IP = interval pouzdanosti za k (Monte Carlo metoda uzorkovanja)
DG = donja granica za 95% IP
GG = gornja granica za 95% IP
NMO = nije moguće odrediti

Strukturalni model rezultata za psihopatiju unutar dimenzije internalno kontroliranog prikrivenog sukoba prikazan je na Slici 1.

Slika 1.
Strukturalni model za psihopatiju
i efekte na internalno kontrolirani prikriveni sukob



* p<0.01, ** p<0.05, *** p<0.001

5.3. Mračna trijada i eksternalno kontrolirani prikriveni sukobi

Provedbom Hi-kvadrat testa (eng. *Test of Distinguishability*) utvrđeno je da se članovi dijade, odnosno muškarci i žene, unutar procijenjene psihopatije statistički značajno razlikuju. Statistički značajna razlika između muškaraca i žena u druge dvije crte mračne trijade ličnosti (makijavelizam i narcizam) nije utvrđena, odnosno riječ je o nerazdvojivoj dijadi te su podaci tako i tretirani.

Iz Tablice 5. je vidljivo da nisu utvrđeni nikakvi statistički značajni efekti za niti jednu od crta mračne trijade. Budući da se unutar procjene narcizma žene i muškarci nisu statistički značajno razlikovali ($\chi^2=1.32$, $p>0.05$), kao i kod procjene makijavelizma ($\chi^2=7.85$, $p >0.05$) i jedan i drugi skup podataka je tretiran kao nerazdvojiva dijada.

Za napomenuti je da se pri ranijoj obradi s razlikovanjem dijade po spolu, za procijenjeni makijavelizam javljao statistički značajan partnerski efekt ($\beta=-0.2$, $p<0.05$) muškaraca u odnosu na žene na dimenziji eksternalno kontroliranog prikrivenog sukoba, koji se u tretiranju podataka kao nerazdvojive dijade izgubio. Dijadni obrasci, a budući da nema pojave statistički značajnih aktorskih i/ili partnerskih efekata su ne interpretabilni.

Tablica 5.

Rezultati APIM analize
crta mračne trijade na ekternalno kontrolirani prikriveni sukob

Prediktor	Kriterij	r_p	r_{cc}	Hi – kvadrat test (χ^2) ^a	Aktor efekt (β)	Partnerski efekt (β)	R^2	k	95% IP		Dijadni obrazac
					Ž → Ž M → M	M → Ž Ž → M			DG	GG	
Psihopatija	Eksternalno kontrolirani	0.05	0.62***	16.508*	0.16	-0.09	0.03	-0.43	-1.5	0.63	Aktorski efekt i kontrastni obrazac
					0.02	-0.01	0.001	-0.28	-10.45	9.9	NMO
Narcizam	prikriveni sukob	0.14***	0.6***	Nerazdvojiva dijada	-0.04	-0.01	0.002	0.35	-8.82	10.11	NMO
Makijavelizam		0.18***	0.61***	Nerazdvojiva dijada	0.06	-0.08	0.01	-1.22	-20.37	18.74	NMO

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$
 α Stupnjevi slobode za sve testove su 6.

r_p = korelacija između prediktorskih varijabli žena i muškaraca
 r_{cc} = korelacija između pogrešaka kriterijskih varijabli žena i muškaraca
 β = standardizirani beta koeficijent
 R^2 = koeficijent determiniranosti
k = omjer partnerskog i aktorskog efekta
95% IP = interval pouzdanosti za k (Monte Carlo metoda uzorkovanja)
DG = donja granica za 95% IP
GG = gornja granica za 95% IP
NMO = nije moguće odrediti

5.4. Mračna trijada i suroditeljska podrška

Provedbom Hi-kvadrat testa (eng. *Test of Distinguishability*) utvrđeno je da se članovi dijade, odnosno muškarci i žene, unutar procijenjene psihopatije statistički značajno razlikuju. Statistički značajna razlika između muškaraca i žena u druge dvije crte mračne trijade ličnosti (makijavelizam i narcizam) nije utvrđena, odnosno riječ je o nerazdvojivoj dijadi te su podaci tako i tretirani.

Iz Tablice 6. je vidljivo da je statistički značajan aktorski efekt dobiven kod muškaraca ($\beta=-0.31$, $p<0.001$) za procijenjenu psihopatiju. Rezultati ukazuju da su muškarci s višim rezultatom na subkliničkoj psihopatiji skloniji partnericama pružati manje suroditeljske podrške.

S obzirom da se na procjeni narcizma muškarci i žene ne razlikuju, odnosno da je u tom slučaju riječ o nerazdvojivim dijadama ($\chi^2 = 3.01$, $p>0.05$) one su tako i tretirane. Dakle, u slučaju nerazdvojive dijade ne javljaju se ni aktorski ni partnerski efekti za procijenjeni narcizam.

Na procjeni makijavelizma također se muškarci i žene ne razlikuju, odnosno ponovno govorimo o nerazdvojivim dijadama ($\chi^2 = 4.29$, $p>0.05$), koje su tako i tretirane. U slučaju nerazdvojive dijade, aktorski efekt je i dalje značajan ($\beta=-0.23$, $p<0.001$), međutim sada se javlja i statistički značajan partnerski efekt ($\beta=-0.13$, $p<0.05$). Dobiveni rezultati ukazuju na činjenicu da je viši makijavelizam povezan sa smanjenom sklonošću pružanja podrške u suroditeljskom odnosu, a da su istovremeno osobe, ne ovisno o spolu, čiji partneri postižu veći rezultat na makijavelizmu također sklone pružati manje podrške u suroditeljskom odnosu.

Tablica 6.

Rezultati APIM analize
crta mračne trijade na dimenziju suroditeljske podrške

Prediktor	Kriterij	r_p	r_{cc}	Hi – kvadrat test (χ^2) ^a	Aktor	Partnerski	R^2	k	95% IP		Dijadni obrazac
					Ž → Ž M → M	M → Ž Ž → M			DG	GG	
Psihopatija	Podrška	0.05	0.69***	19.649**	-0.08	-0.13	0.03	1.43	-2.82	5.68	NMO
					-0.31***	-0.07	0.11	0.29	-0.46	1.05	Aktorski i obrazac para
Narcizam	Podrška	0.14***	0.69***	Nerazdvojiva dijada	-0.04	-0.06	0.005	1.65	-7.91	9.87	NMO
Makijavelizam		0.18***	0.67***	Nerazdvojiva dijada	-0.23***	-0.13*	0.08	0.55	0.01	0.91	Aktorski i obrazac para

* p<.05; ** p<.01; ***p<.001
 α Stupnjevi slobode za sve testove su 6.

r_p = korelacija između prediktorskih varijabli žena i muškaraca
 r_{cc} = korelacija između pogrešaka kriterijskih varijabli žena i muškaraca
 β = standardizirani beta koeficijent
 R^2 = koeficijent determiniranosti
k = omjer partnerskog i aktorskog efekta
95% IP = interval pouzdanosti za k (Monte Carlo metoda uzorkovanja)
DG = donja granica za 95% IP
GG = gornja granica za 95% IP
NMO = nije moguće odrediti

U slučaju dijadnih obrazaca, najplauzibilnijima su se kod psihopatije muškaraca i makijavelizma pokazali aktorski efekti i obrazac para. Navedeno upućuje na činjenicu je psihopatija kod muškaraca i makijavelizam u nerazdvojivoj dijadi vjerojatno povezan s sklonošću smanjenog pružanja suroditeljske podrške, no prisutan obrazac para govori u prilog vjerojatnosti podjednakog efekta pojedinčevih i partnerovih crte mračne trijade, neovisno o spolu.

U Tablici 7. prikazani su znakom „+“ statistički značajni aktorski i partnerski efekti dobiveni u ovom istraživanju, koji se javljaju kod različitih dimenzija suroditeljskog odnosa.

Tablica 7.

Dobiveni statistički značajni aktorski i partnerski efekti za različite dimenzije suroditeljskog odnosa

Dimenzije suroditeljskog odnosa	Psihopatija		Narcizam		Makijavelizam	
	Aktor efekti	Partner efekti	Aktor efekti	Partner efekti	Aktor efekti	Partner efekti
	Ž → Ž	M → Ž	Nerazdvojive dijade	Nerazdvojive dijade	Nerazdvojive dijade	Nerazdvojive dijade
	M → M	Ž → M				
Otvoreni sukob	+				+	
Internalno kontrolirani prikriveni sukob	+		+	+	+	
Eksternalno kontrolirani prikriveni sukob						
Podrška	+				+	+

5.5. Povezanost zadovoljstva socio-ekonomskim prilikama i dimenzija suroditeljskog odnosa

Kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna povezanost između zadovoljstva socio-ekonomskim prilikama i dimenzija suroditeljskog odnosa nakon prekida partnerskog odnosa, izračunat je Pearsonov koeficijent korelacije te su rezultati prikazani u *Tablici 8.* U navedenoj tablici prikazani su i rezultati korelacija pojedinih dimenzija suroditeljskog odnosa međusobno.

Prikazani rezultati pokazuju da je utvrđena statistički značajna povezanost između zadovoljstva socio-ekonomskim prilikama i dimenzije otvorenog sukoba u suroditeljskom odnosu, kao i međusobne podrške.

Tablica 8.

Povezanost zadovoljstva socio-ekonomskim prilikama
i dimenzija suroditeljskog odnosa

	1.	2.	3.	4.	5.
1. Zadovoljstvo socio-ekonomskim prilikama	-	-	-	-	-
2. Otvoreni sukob	-.231**	-	-	-	-
3. Internalno kontrolirani prikriveni sukob	-.134	.454**	-	-	-
4. Eksternalno kontrolirani prikriveni sukob	-.098	.594**	.427**	-	-
5. Podrška	.203**	-.681**	-.445**	-.398**	-

** - $p < 0,01$

Veći stupanj zadovoljstva socio-ekonomskim prilikama ispitanika statistički je značajno povezan je sa manjim otvorenim sukobljavanjem u suroditeljskom odnosu te većom međusobnom podrškom u suroditeljskom odnosu posljedično prekidu partnerskog odnosa.

T-testom za nezavisne uzorke ($t=-.59$, $df=204$, $p>0.05$) razlika između muškaraca i žena unutar uzorka ispitanika nije utvrđena, iako muškarci ($M=3.79$, $SD=1.04$) izvješćuju o većem zadovoljstvu socio-ekonomskim prilikama od žena ($M=3.70$, $SD=1.09$).

6. DISKUSIJA

Područje suroditeljskog odnosa često je istraživano područje, međutim interes istraživača primarno je fokusiran na sagledavanje utjecaja roditeljskog sukoba na prilagodbu na prekid partnerskog odnosa kod zajedničke maloljetne djece, ishode roditeljstva, kao i eventualnih prediktorskih efekata u domeni socio – demografskih podataka te crta ličnosti u okviru petofaktorskog modela ličnosti. Ličnost se načelno i smatra glavnim prediktorskim faktorom sposobnosti pojedinca za nošenjem s stresnim okolnostima razvoda braka te posljedično funkcioniranja suroditeljskog odnosa (Ganiban i sur., 2009). Poznata je činjenica da se postojeća emocionalno nestabilna ličnost, tijekom i nakon prekida partnerske zajednice može aktivirati te rezultirati visoko konfliktnim ishodima u suroditeljskom odnosu, u smislu manipulativnog i neprikladnog ponašanja, u vidu visoke razine sukoba među bivšim partnerima, nemogućnošću postizanja sporazuma oko sadržaja roditeljske skrbi, manipulativnim ponašanjem i manipulacijom djetetom, drugim roditeljem, stručnjacima i sustavom (Maljuna, Ajduković i Ostojić, 2020). Međutim, istraživanja se u dijelu emocionalno nestabilne ličnosti uglavnom fokusiraju na kliničke aspekte poremećaja ličnosti (narcistički poremećaj ličnosti, granični poremećaj ličnosti, antisocijalni poremećaj ličnosti i sl.) dok je subklinička razina funkcioniranja socijalno zlonamjernog karaktera u takvim istraživanjima zanemarena.

Dosadašnja istraživanja o eventualnoj prediktorskoj ulozi crta mračne trijade ličnosti distribuiranih u populaciji na subkliničkoj razini u odnosu na dimenzije suroditeljskog odnosa nakon prekida partnerskog odnosa su iznimno malobrojna te uglavnom vezana uz narcističku ranjivost, no ponovno unutar klinički dijagnosticiranih poremećaja ličnosti. Također, fokus istraživača područja mračne trijade i roditeljstva uglavnom su usmjerena na njihove ishode po djecu. S obzirom na tu činjenicu, pokazala se potreba za daljnjim istraživanjem i produblivanjem spoznaja o eventualnom postojanju crta ličnosti na subkliničkoj razini pojedinaca koje utječu na dimenzije suroditeljskog odnosa.

Imajući u vidu da unutar osamnaest mjeseci od prekida partnerskog odnosa nalazimo ključno razdoblje u kojem dolazi do promjena u dinamici moći i rekonstruiraju se nove uloge bivših partnera (Hatherington i Kelly, 2002, prema Ferraro, Lucier-Greer, i Oehme, 2018), to je bio ključni kriterij odabira ispitanika u ovom istraživanju.

Istraživanje je provedeno s ciljem ispitivanja aktorskih i partnerskih efekata svih crta mračne trijade na različite dimenzije suroditeljskog odnosa. Odnosno, ispitanici su aktorski i partnerski efekti za dimenzije otvorenog sukoba, internalno kontroliranog prikrivenog sukoba, eksternalno kontroliranog prikrivenog sukoba i dimenziju suroditeljske podrške.

Imajući u vidu gore spomenutu činjenicu da se dosadašnja istraživanja nisu u većoj mjeri bavila povezanošću crta mračne trijade i suroditeljskog odnosa, posljedično nedostaju rezultati s kojima bi se mogli usporediti rezultati ovog istraživanja.

6.1. Mračna trijada i otvoreni sukobi

Prema postavljenim hipotezama u ovom istraživanju očekivan je pozitivan aktorski efekt na dimenziji otvorenog sukobljavanja kod svih crta mračne trijade, posebice u odnosu na subkliničku psihopatiju.

Možemo reći da su rezultati djelomično potvrdili navedenu hipotezu, tj. isti ukazuju na činjenicu da se psihopatija kod muškaraca te makijavelizam u nerazdvojivoj dijadi pokazuju statistički značajnim prediktorima otvorenog sukobljavanja u suroditeljskom odnosu, odnosno da ukazuju na statistički značajne aktorske efekte za navedene crte mračne trijade. Na skali makijavelizma muškarci imaju primjetno više rezultate, no oni nisu statistički značajno viši od rezultata kod žena, zbog čega možemo zaključiti kako nema spolnih razlika u dijadnim podacima crta makijavelizma, odnosno radi se o nerazdvojivoj dijadi. U slučaju nerazdvojive dijade ne postoje zasebni aktorski efekti muškaraca i aktorski efekti žena na zavisnu varijablu, niti partnerski efekt muškaraca i partnerski efekt žena na zavisnu varijablu,

nego se oni interpretiraju kao zajednički aktorski i zajednički partnerski efekti i žena i muškaraca.

Subklinička psihopatija se smatra najpodmuklijom od sve tri crte mračne trijade (Paulhus i Williams, 2002), imajući u vidu da središnji karakterni elementi uključuju, između ostaloga nedostatak kontrole i agresiju. Čestice unutar dimenzije otvorenog sukobljavanja u suroditeljskom odnosu uglavnom se odnose na agresivno ponašanje (npr. „*Moj bivši partner me kritizira ili omalovažava*“ ili „*Moj bivši partner više ili se dere na mene tijekom nesuglasica*“) te u tom smislu dobiveni rezultati nisu neočekivani, imajući u vidu da otvoreno sukobljavanje ukazuje na smanjenu samo kontrolu ponašanja i agresiju.

Nadalje, makijavelizam je također statistički značajan prediktor otvorenog sukobljavanja. Od rezultata iz literature s kojima bi se dobiveno moglo usporediti, ključno je istraživanje Lánga iz 2018. Naime, u navedenom je istraživanju ispitivan utjecaj makijavelizma na tri dimenzije suroditeljskog odnosa: sukobe, suradnju i triangulaciju te su rezultati pokazali negativnu povezanost makijavelizma s dimenzijama suroditeljskog odnosa. Rezultati dijadnih podataka su govorili u prilog negativnog aktor efekta muškog makijavelizma u dimenziji sukoba i negativnog partner efekta muškog makijavelizma na percepciju koju žene imaju vezano uz roditeljske sukobe. Operacionalizacija sukoba u predmetnom istraživanju odnosila se na – „*opseg roditeljskih prepirki ili svađa oko odgoja djece te potkopavanje drugog roditelja kritiziranjem, omalovažavanjem ili okrivljavanjem*“ (Teubert i Pinguart, 2010, prema Láng, 2018). Iz navedene je operacionalizacije vidljivo da u tom istraživanju sukobi nisu bili razgraničeni na otvoreno i prikriveno sukobljavanje te rezultate ne možemo direktno usporediti s ovim istraživanjem. No, ukoliko konceptualiziramo makijavelizam kao stratešku sebičnost, možemo pretpostaviti da će osoba s izraženim makijavelizmom ulaziti u otvoreno sukobljavanje, samo u slučajevima ukoliko je isto svrhovito, odnosno dovodi do željenog cilja. Ako pretpostavimo da su makijavelisti unutar ovog istraživanja percipirali da otvoreni sukob može dovesti do odluke vezano za roditeljsku skrb (na razini isključivo

suroditeljskog odnosa ili uz pomoć stručnjaka ili u konačnici suda), onda je korištenje takve strategije i opravdano.

Važno je napomenuti činjenicu kako od svih konstrukata mračne trijade postoji značajno preklapanje između makijavelizma i subkličke psihopatije, a uslijed predviđanja sličnih ishoda i osobina. Unutar ovog istraživanja korelacije subkličke psihopatije i makijavelizma su međusobno visoke, što može govoriti u prilog mogućeg preklapanja faceta unutar svakog od upitnika te u tom kontekstu rezultati nisu iznenađujući.

Rezultati, s druge strane nisu ukazali da subklička psihopatija kod žena i narcizam u nerazdvojivoj dijadi mogu biti statistički značajni prediktori otvorenog sukobljavanja u suroditeljskom odnosu. Jedno od objašnjenja zbog čega se psihopatija kod žena nije pokazala statistički značajnim prediktorom otvorenog sukobljavanja može se pronaći i u činjenici da se u suvremenom društvu još uvijek velika važnost pridaje tradicionalnim spolnim ulogama i stereotipiziranju, prema čemu bi uglavnom žene trebale posjedovati karakteristike u smislu empatije, nesebičnosti, ljubaznosti i slično (Chiorri, Garofalo i Velotti, 2019), iz čega možemo zaključiti da postoji vjerojatnost da su žene bile sklonije se opisivati u socijalno poželjnijem svijetlu. Također, generalno gledano, strategije sukobljavanja se načelno spolno razlikuju (Miller, 1991), odnosno žene su manje sklone otvoreno se sukobljavati od muškaraca, što je moguće utjecalo i dobivanje ovakvih rezultata.

Vezano za narcizam, važno je za napomenuti, da kao i kod makijavelizma u ukupnom rezultatu na crtama narcizma muškarci postižu veće rezultate, no razlika između muškaraca i žena nije statistički značajna, zbog čega možemo zaključiti kako nema spolnih razlika u crtama narcizma unutar ispitanih dijada.

Sagledavajući općenito pojam narcizma, razvidno je kako se isti očituje kroz narcističku grandioznost, ali i u narcističkoj ranjivosti. Narcistička grandioznost se između ostalog, ogleda kroz sklonost ka dominaciji, iskorištavanju i okrivljavanju drugih (Levy, 2012) te bi za očekivati bilo da viši narcizam može biti značajan

prediktor otvorenog sukobljavanja. Međutim, sagledamo li aspekt narcističke ranjivosti, kroz osjećaje praznine, niskog samopoštovanja te izbjegavanja (Miller i sur., 2013, prema Ernečić i Patričević, 2020), dobiveni rezultati ne iznenađuju. S tim rečeno, ukoliko je narcistička ranjivost zastupljenija unutar ovog prigodnog uzorka, veća je vjerojatnost da će osobe s izraženijim narcizmom biti sklonije manipulativnim suroditeljskim ponašanjima, u odnosu na otvoreno sukobljavanje.

Jedna od hipoteza ovog istraživanja bila je i očekivanje pozitivnih partnerskih efekata na dimenziju otvorenog sukobljavanja kod svi crta mračne trijade. Navedena hipoteza u ovom istraživanju nije potvrđena. Točnije, nije dobiven partnerski efekt koji bi govorio u prilog da partnerove crte mračne trijade mogu biti značajni prediktori otvorenog sukobljavanja kod pojedinca.

Razlog zbog čega se partnerski efekti nisu pokazali značajnima, može biti i u činjenici da su dimenzije otvorenog sukobljavanja (zavisna varijabla) procjenjivane od strane osobe same za sebe, ali i crte mračne trijade (nezavisna varijabla) također. Prethodno je navedeno da kada zavisnu i nezavisnu varijablu procjenjuje ista osoba, tada postoji mogućnost pojave varijance zajedničke metode. Stoga bi se moglo reći da su aktorski i partnerski efekti potencijalno zasićeni varijancom metode (Ackerman i sur., 2011). Oni zbog toga nisu nevaljali ili nepostojeći, no zbog istog procjenjivača, njihova je stvarna vrijednost vjerojatno manja, nego onih efekata koji se pojavljuju kod procjena različitih pojedinaca (Orth, 2013).

Na kraju, sagledamo li korelacijsku matricu pojedinih crta mračne trijade posebno za ženski, a posebno za muški uzorak, razvidno je kako ne postoji statistički značajna povezanost, u niti jednom od smjerova kod svih crta mračne trijade i otvorenih sukoba u ženskom uzorku te narcizma i otvorenog sukoba u muškom uzorku.

Zaključno, a u skladu s postavljenom hipotezom dobiven je pozitivan aktor efekt kod muške psihopatije i makijavelizma na dimenziji otvorenog sukobljavanja. S druge strane, partnerski efekti nisu dobiveni za niti jednu crtu mračne trijade te u tom smislu, što se dimenzije otvorenog sukobljavanja tiče hipoteza nije potvrđena.

6.2. Mračna trijada i prikriveni sukobi

Prema drugoj postavljenoj hipotezi u ovom istraživanju očekivan je pozitivan aktorski efekt na dimenzijama prikrivenih sukoba za procijenjeni narcizam.

Možemo reći da su rezultati djelomično potvrdili navedenu hipotezu, budući da isti ukazuju na činjenicu da se narcizam pojavljuje kao statistički značajan prediktor internalno kontroliranih prikrivenih sukoba u suroditeljskom odnosu, no ne i eksternalno kontroliranih sukoba na istoj dimenziji. Narcizam je u navedenoj obradi podataka korišten kao nerazdvojiva dijada.

Rezultati ukazuju na statistički značajan pozitivan aktorski efekt te statistički značajan pozitivan partnerski efekt narcizma u odnosu na internalno kontrolirani prikriveni sukob, odnosno da je viši narcizam povezan s većom sklonošću korištenja strategija u navedenoj dimenziji te da istovremeno osobe čiji partneri postižu veći rezultat na narcizmu su također sklone koristiti strategije internalno kontroliranog prikrivenog sukoba u suroditeljskom odnosu.

Rezultati, tako sagledani potvrđuju ono što već znamo o narcizmu kao crti mračne trijade. Naime, u trenutku prekida partnerske zajednice, pojedinac s izraženim narcizmom se nalazi u poziciji proživljavanja stresa zbog gubitka i izostanka divljenja i pažnje od strane partnera, usred čega se sklon okrenuti i vlastitoj djeci s ciljem zadovoljavanja svojih potreba (Gaulier i sur., 2007), a kada je riječ o zadovoljavanju vlastitih interesa, imaju niže etičke standarde što se povezuje sa sklonošću manipulativnom ponašanju (O'Reilly i Doerr, 2020). Takav obrazac ponašanja, koji uključuje manipulaciju prepoznat je kroz dobivene rezultate u odnosu i na partnerski i aktorski efekt.

Također, istraživanja su potvrdila da postoji značajna povezanost izraženih crta mračne trijade ličnosti te manipulativnih ponašanja u okvirima pravnog sustava, odnosno u slučajima parničnih postupaka usmjerenih na reguliranje roditeljske skrbi

(Clemente, Padilla-Racero i Espinosa, 2020), koje nerijetko uključuju i manipulaciju djecom.

Kada sagledamo čestice koje se nalaze u navedenoj dimenziji prikrivenog sukoba (npr. „*Kritiziram ili omalovažavam bivšeg partnera*“, „*Svoje frustracije sa bivšim partnerom dijelim s djetetom umjesto da direktno izrazim svoje mišljenje bivšem partneru*“ i sl.), u odnosu na dimenziju eksternalno kontroliranog prikrivenog sukoba (npr. „*Umjesto da svoje strahove izrazi meni direktno, moj bivši partner dijeli svoju frustriranost mnome s našim djetetom*“, „*Moj bivši partner ispituje dijete o mom privatnom životu*“), zaista je iznenađujući rezultat da su ispitanici s višim narcizmom bili skloniji priznati svoja ponašanja koja ukazuju na manipulaciju, međutim ne i ona koja izvire iz eksternalnog lokusa kontrole.

Obrazloženje za navedeno možda se krije u činjenici da pojedinci nemaju saznanja o takvim eventualnim ponašanjima partnera s izraženim narcizmom u odnosu na dijete te posljedično o istom nisu mogli izvješćivati. Nadalje, ukoliko pojedinci i uoče takvu vrstu manipulativnog ponašanja od strane partnera postavlja se pitanje da li su ne skloni na to reagirati, a zbog povlačenja pitanja osobne odgovornosti za eventualno prijavljivanje takvog ponašanja nadležnim institucijama. Analizom deskriptivnih podataka pojedinih čestica koji se u korištenom upitniku nalaze na različitim dimenzijama sukoba, a u konačnici govore o istom ponašanju pojedinca, odnosno njegovog bivšeg partnera možemo utvrditi da unatoč ne dobivanju očekivanih efekata, pojedinci su skloniji partnerovo ponašanje procjenjivati negativnijim. Npr. čestica „*umjesto da svoje strahove izrazi meni direktno, moj bivši partner dijeli svoju frustriranost mnome s našim djetetom*“ (eksternalno kontrolirani prikriveni konflikt) je procijenjena prosječnom vrijednošću 3.45, dok je čestica „*svoje frustracije sa bivšim partnerom dijelim s djetetom umjesto da direktno izrazim svoje mišljenje bivšem partneru*“ (internalno kontrolirani prikriveni konflikt) je procijenjena prosječnom vrijednošću 1.71.

Konačno sagledavajući korelacijsku matricu procijenjenog narcizma s eksternalno kontroliranim prikrivenim sukobima jasno je da se ona nije pokazala statistički

značajnom, za razliku od internalno kontroliranog prikrivenog sukoba koji sa narcizmom ima visoku pozitivnu korelaciju.

Zaključno, a vezano uz postavljenu hipotezu dobiven je statistički pozitivan aktor efekt narcizma na dimenziji internalno kontroliranog prikrivenog sukoba, no ne i eksternalno kontroliranog prikrivenog sukoba, s čime je navedena hipoteza djelomično potvrđena. Nadalje, statistički značajan partnerski efekt narcizma je dobiven na dimenziji internalno kontroliranog prikrivenog sukoba, no ne i eksternalno kontroliranog prikrivenog sukoba, čime je hipoteza manjim dijelom potvrđena, imajući u vidu da je navedeno jedini partnerski efekt crta mračne trijade u dimenzijama sukoba.

Važno je spomenuti, da iako nije predviđeno u problemima istraživanja, dobiveni su i značajni aktorski efekti psihopatije i makijavelizma u odnosu na internalno kontrolirani prikriveni sukob. Rezultati ukazuju da su i muškarci i žene s izraženijom subkliničkom psihopatijom, kao pojedinci s izraženom crtom makijavelizma, neovisno o spolu, skloni koristiti strategije u dimenziji internalno kontroliranog prikrivenog sukoba. Možemo zaključiti da je manipulativno ponašanje u suroditeljskom odnosu, svojstveno i makijavelistima i pojedincima s izraženom psihopatijom. Takvi rezultati potvrđuju ranije nalaze kako su makijavelisti suštinski skloni iskorištavati, lagati i manipulirati drugima kako bi postigli što žele (Christie i Geis, 1970; Jones i Paulhus, 2011), dok su osobe s izraženijom psihopatijom manipulativne i ne empatične.

Općenito govoreći, a vezano za sukobe (i otvorene i prikrivene), pojedinci s izraženijom mračnom trijadom češće izvješćuju o intenzivnom i neprijateljskom neslaganju s partnerom u romantičnom odnosu te češćem korištenju prijezira, kritike i „stonewalling-a“, pri čemu su makijavelizam i subklinička psihopatija bolji prediktori konfliktne komunikacije u usporedbi sa narcizmom (Horan, 2015). Iako je navedeno istraživanje provedeno na parovima koji su u emocionalnoj vezi, možemo povući paralelu i sagledati dobiveno u kontekstu prekida partnerske zajednice, u kojoj postoje zajednička maloljetna djeca i obveza brige o istima od strane roditelja.

S time rečeno, izvjesno je da mračna trijada jest prediktor sukobljavanja u suroditeljskom odnosu, neovisno o vrsti suroditeljskog sukoba.

6.3. Mračna trijada i suroditeljska podrška

Iako ispitivanje mračne trijade kao eventualnih prediktora suroditeljske podrške nije bio jedan od postavljenih problema ovog istraživanja, dobiveni rezultati u odnosu na prediktivnost mračne trijade na navedenu dimenziju nije zanemariv.

Naime, rezultati ukazuju da su muškarci s višim rezultatom na subkliničkoj psihopatiji skloniji partnericama pružati manje suroditeljske podrške. Također, viši makijavelizam je povezan s smanjenom sklonošću pružanja podrške u suroditeljskom odnosu, a istovremeno osobe čiji partneri imaju izraženiji makijavelizam imaju tendenciju pružati manje podrške u suroditeljskom odnosu. Istraživanje Lánga iz 2018. godine, pokazalo je partnerski efekt makijavelizma kod žena u odnosu na suroditeljsku podršku, u slučaju izraženijeg makijavelizma kod muškaraca. S tim u skladu, možemo reći da rezultat u ovom istraživanju potvrđuje već ranije dobivene rezultate.

U odnosu na crtu narcizma, nisu dobiveni značajni ni partnerski ni aktorski efekti.

Rezultati govore u prilog da crte mračne trijade pružaju prediktivni okvir većeg sukobljavanja i manje suradnje u suroditeljskom odnosu.

6.4. Zadovoljstvo socio-ekonomskim prilikama

Konačno, u ovom istraživanju ispitivana je povezanost zadovoljstva socio-ekonomskim prilikama i dimenzija suroditeljskog odnosa. Rezultati ukazuju na statistički značajnu pozitivnu povezanost zadovoljstva socio-ekonomskim prilikama i međusobnom podrškom u suroditeljskom odnosu te statistički značajnu negativnu povezanost sa otvorenim sukobljavanjem. Iako muškarci izvješćuju o većem zadovoljstvu socio-ekonomskim prilikama od žena, razlika se nije pokazala

statistički značajnom. Navedeni rezultati su u skladu s rezultatima koji se pojavljuju u literaturi i postavljenom hipotezom.

Nalazi iz literature navode kako su najčešći izvori sukoba među roditeljima posljedično prekidu partnerske zajednice vezani su s raspodjelom ostvarivanja osobnih odnosa roditelja i djece te financijska pitanja (Bonach, 2005), pri čemu je najbolji interes i dobrobit djece usko povezan s emocionalnim i financijskim blagostanjem roditelja. Jedno od mogućih objašnjenja važnosti zadovoljstva socio-ekonomskim prilikama roditelja i povezanosti smanjenog zadovoljstva istim s produbljivanjem sukoba u suroditeljskom odnosu, možemo pronaći u činjenici da sami troškovi postupka reguliranja roditeljske skrbi, ali i samostalna financijska situacija svakog od roditelja ponaosob prekidom partnerske zajednice može biti značajnije ugrožena. Značajnije reducirana ili prilagođen ekonomski status roditelja može povećati roditeljski stres, ali i onaj emocionalne prirode (Dudak, 2013) te utjecati na produbljivanje sukoba među roditeljima, kao i posljedično utjecati na otežanu rekonstrukciju novih uloga bivših partnera.

6.5. Prednosti i nedostaci istraživanja te implikacije za buduća istraživanja

Kada govorimo o prednostima ovog istraživanja, bitno je napomenuti kako su se ranija istraživanja bliska ovom istraživačkom području uglavnom fokusirala na interpersonalnu perspektivu pojedinca, odnosno povezanost vlastitih crta ličnosti i različitih osobnih ishoda, za razliku od ovog istraživanja koje je ispitalo i partnerske efekte. Naime, suroditeljstvo je situacija koja se ne događa isključivo jednoj osobi te se u skladu s time javila potreba istraživanja kako su crte mračne trijade jednog pojedinca povezane s različitim ponašanjima suroditeljskog odnosa drugog pojedinca u paru, a u ovom slučaju na različite dimenzije sukoba i podrške u suroditeljskom odnosu.

U ovom su istraživanju istovremeno sudjelovale i žene i muškarci, bivši partneri, pojedinci koji imaju zajedničku maloljetnu djecu i s time se nalaze u suroditeljskom odnosu te su sve provedene analize rađene posebno za uzorak žena, a posebno za

uzorak muškaraca. Svi ispitanici uključeni u ovo istraživanje bili su u procesu reguliranja roditeljske skrbi u odnosu na zajedničku maloljetnu djecu, unutar 18 mjeseci ili su se tek spremali pokrenuti predmetne postupke. Navedeno je ključan vremenski period koji je kod nekih bivših partnera okarakteriziran većom količinom sukoba, kako onih roditeljskih, tako i sukoba koji su ostatci partnerskog odnosa. S tim se dobiva aktualna slika suroditeljskog odnosa, koja bi zasigurno bila drugačija da je istraživanje provedeno na parovima koji su roditeljsku skrb regulirali unatrag većeg vremenskog perioda.

Rezultati ukazuju da prediktorski efekt crta mračne trijade na dimenzije suroditeljstva postoji te da je statistički značajan u pojedinim dimenzijama sukobljavanja u suroditeljskom odnosu. Važno je napomenuti da su spolne razlike unutar prigodnog uzorka dobivene isključivo na crti subkliničke psihopatije, u smjeru u kojem su muškarci postizali statistički značajnije više rezultate u svim dimenzijama sukoba, odnosno manje u dimenziji suroditeljske podrške. Narcizam i makijavelizam su u prigodnom uzorku tretirani kao nerazdvojiva dijada, odnosno između rezultata koji su na crtama makijavelizma i narcizma postizali muškarci i žene nije bilo statistički značajne razlike, tj. možemo govoriti o tome da su navedene crte mračne trijade podjednako distribuirane unutar uzorka muškaraca i žena.

Treba naglasiti činjenicu da je ovo istraživanje provođeno na prigodnom uzorku ispitanika, koji su zadovoljavali gore spomenuti kriterij te unatoč zajamčenoj apsolutnoj anonimnosti, ne možemo sa sigurnošću tvrditi da su ispitanici u odgovorima na sva pitanja bili u potpunosti iskreni. Neke čestice u korištenim upitnicima jasno su određene pozitivnima, odnosno negativnima. Uzimajući u obzir činjenicu da se pojedini ljudi ustručavaju priznati čak i bezazlene radnje, npr. da prelaze preko ceste na neoznačenom prijelazu, nerealno je bilo za očekivati da će biti potpuno iskreni, posebice kada je riječ o socijalno averzivnim crtama ličnosti. Ne treba zanemariti činjenicu svjesnosti o potencijalnoj socijalnoj osudi ili neodobravanju, što se pojačava kroz osobni kontakt s pomoćnikom istraživača koji je sudioniku bio često poznata osoba, i najčešće voditelj slučaja postupka pri institucijama, u kojima se pojedinci načelno prikazuju socijalno poželjnijim nego li

to jesu. Također, napominjemo kako postoji mogućnost da je i stav pomoćnika istraživača (a istovremeno i voditelja slučaja) možda kod pojedinih ispitanika stvorio osjećaj ugroženosti te potaknuo povećanu sklonost odgovaranja na socijalno poželjan način. Anonimnost je djelomično narušena s obzirom da su pomoćnici istraživača direktno uručivali upitnik sudioniku, a da su socio – anamnestička pitanja unutar upitnika (obrazovni status, radni status, broj i dob djece), poznatim pomoćnicima istraživača mogla otkriti identitet ispitanika, unatoč činjenici da su ispitanici popunjene upitnike odlagali prvotno u kovertu, a zatim u kutiju. Važno je i napomenuti da pojedinci s izraženijim rezultatima na psihopatiji i makijavelizmu su skloniji laganju, dok kod psihopatije pronalazimo i sklonost bezrazložnom laganju (Jonason i sur., 2014).

Iz svega rečenog, za pretpostaviti je da je socijalno poželjno odgovaranje bilo prisutno i u ovom slučaju, no ipak je anonimnost postojala, s obzirom da se u upitniku nije tražilo osobno ime ispitanika, kao ni drugi identifikacijski podatak.

Imajući u vidu prigodni uzorak, nalaze ovog istraživanja ne možemo generalizirati na cijelu populaciju bivših parova u suroditeljskom odnosu. Naime, unatoč činjenici da je regulacija roditeljske skrbi posljedično prekidu partnerske zajednice pravno obvezujuća, ne možemo zanemariti one roditelje koji se u regulaciju roditeljske skrbi ne upuštaju.

Iduće ograničenje ovog istraživanja odnosi se na transverzalni nacrt istraživanja. S obzirom da se u literaturi spominju pojedine faze koje prolaze bivši parovi nakon prekida partnerske zajednice, bilo bi korisno pratiti navedeno kroz longitudinalno istraživanje, kako bi se eventualno dobio uvid i jasnija slika o postojanju drugih prediktora suroditeljskog konfliktnog odnosa. Osim navedenog, longitudinalno bi istraživanje omogućilo pouzdanije zaključke po pitanju uzročno posljedičnih čimbenika prilagodbe na suroditeljski odnos, ali i po pitanju prilagodbe na novonastale životne okolnosti zajedničke maloljetne djece.

Nadalje, od ispitanika se prilikom procjene ponašanja u suroditeljskom odnosu tražilo i da procjene partnerova ponašanja u istom, što svakako umanjuje preciznost dobivenih podataka, posebice kada se uzme u obzir činjenica da su u postupcima reguliranja roditeljske skrbi pojedinci skloniji ponašanja partnera negativnije procjenjivati, za razliku od svojih ponašanja u suroditeljskom odnosu.

Također, provedenim istraživanjem nije uzeto u obzir da li je raniji partnerski odnos bio obilježen eventualnim nasilnim obrascima ponašanja te da li posljedično navedeno ima učinak na suroditeljsko ponašanje. U daljnjim istraživanjima bilo bi korisno kontrolirati isto unutar ispitivanja socio-demografskih obilježja.

Iako su u ovom istraživanju upitnici koji su ispitivali makijavelizam, narcizam i subkliničku psihopatiju korišteni kao jednodimenzionalne mjere, one su multi dimenzionalne (Christie i Geis, 1970.; Corral i Calvete, 2000.; Corry i sur., 2008.; Emmons, 1984; Kubarych i sur., 2004.; Raskin i Terry, 1988; Williams i sur., 2007, prema Milić, Kardum i Švegar, 2021) te bi ih bilo svrhovito u budućim istraživanjima koristiti kao takve.

Zaključno, treba reći da unatoč navedenim metodološkim nedostacima, dobiveni rezultati ovog istraživanja imaju svoju vrijednost jer govore u prilog predikciji različitih dimenzija suroditeljskog odnosa, od strane crta mračne trijade ličnosti. Predstavljeni rezultati ovog istraživanja mogu se koristiti kao smjernice za daljnji stručni rad, osobito u razvoju programa prevencije i intervencije u radu s roditeljima u sukobu te dodatno unaprjeđenje postupka obiteljske medijacije, ali i u provođenju budućih istraživanja u ovom području.

6.6. Završna rasprava

Općenito gledano, sukobi, kao rezultat nekompatibilnih potreba, interesa, želja i ciljeva pojedinaca u odnosu sastavni su dio i suroditeljstva nakon prekida partnerstva. Sam utjecaj prekida partnerskog odnosa na prilagodbu djece i roditelja ne možemo još uvijek jednoznačno objasniti. Istraživanja uglavnom ukazuju na činjenicu da negativnu posljedicu na zajedničku maloljetnu djecu ne ostavlja sam čin

prekida partnerske zajednice roditelja (Rappaport, 2013), već neadekvatna prilagodba roditelja na prekid, kao i nastavak međusobnih sukoba nakon prekida (Contreras i Cano – Lozano, 2016; Cutrin i sur., 2017; McIntosh i Long, 2005; Guillen i sur., 2015; Landsford, 2009; Overbeek i sur., 2006, Zemp i sur., 2016; prema Jimenez – Garcia i sur., 2018).

S druge strane, uključenost oboje roditelja u različita područja života zajedničke djece snažno je povezana s općenitom dobrobiti po društvenu, emocionalnu i ponašajnu prilagodbu djece na prekid partnerskog odnosa roditelja. Osim navedenog, na adekvatnu prilagodbu na prekid partnerskog odnosa, kako kod roditelja, kao i kod djece utječe i sama kvaliteta suroditeljskog odnosa (Cowan i sur, 2007). U cilju što kvalitetnijeg suroditeljskog odnosa nužno je da se roditelji adekvatno prilagode na činjenicu prekida partnerskog odnosa te da se posvete radu na izgradnji suroditeljskog identiteta (Markham i sur., 2007).

Adekvatnija prilagodba na prekid partnerskog odnosa roditelja će biti pod utjecajem roditeljske sposobnosti upravljanja emocionalnim razdvajanjem partnerskog i roditeljskog odnosa te pod utjecajem održavanja prikladne razine međusobne suroditeljske suradnje.

Uzimajući u obzir ograničenja ovog istraživanja, dobiveni su relevantni podaci vezani uz dinamiku suroditeljskog odnosa posljedično prekidu partnerskog odnosa, pri čemu možemo reći da je odnos prediktora prilagodbe na suroditeljstvo nakon prekida partnerske zajednice složeniji nego što se očekivalo.

Sukob nakon prekida partnerske zajednice glavni je faktor neadekvatne prilagodbe na novonastale životne okolnosti, kako kod roditelja, tako i kod djece. A imajući u vidu porast broja razvoda u Republici Hrvatskoj, zasigurno se javlja potreba za razvojem preventivnih i interventnih programa za rad s obiteljima u kojima je detektiran umjereni do visoki stupanj sukoba, a s ciljem edukacije roditelja s adekvatnim upravljanjem prisutnim sukobima. Takvi bi programi trebali uključivati rad na razvoju roditeljskih vještina s ciljem poboljšanja odnosa roditelj – dijete,

komunikacijskih vještina roditelja, kao i unapređenja vještina rješavanja sukoba. Pri čemu je potrebno staviti naglasak na važnost pravovremenih intervencija usmjerenih na zaštitu i sprečavanje posljedica razvoda na zajedničku djecu te promicanju pozitivnih aspekata suroditeljskog odnosa roditelja.

Rana intervencija je po tom pitanju nužna, jer može pomoći u ublažavanju već postojećih problema, ali u sprječavanju daljnjeg pogoršanja istih. Iz navedenog proizlazi potreba izrade programa rane intervencije koja bi se bavila proradom gubitka, rada na roditeljskoj komunikaciji, rada na učenju tehnika rješavanja sukoba, psiho edukacije o posljedicama sukoba na zajedničku maloljetnu djecu te poboljšanja roditeljskih vještina, uz istovremeno uključivanje u zasebni program maloljetne zajedničke djece, a s ciljem prorade njihovih gubitaka cjelovite obitelji i stalne dostupnosti oboje roditelja. Unatoč činjenici da ne postoji znanstveni konsenzus o tome koje metode i tehnike bi bile najprihvatljivije, svakodnevni savjetodavni rad s ljudima u postupku razvoda braka te ranije kao psihologa u timu za zaštitu djece, mladih i obitelji, ukazuje na izrazitu potrebu postojanja takve vrste programa, koji bi za cilj imao smanjiti roditeljski sukob i povećati kvalitetu suroditeljskog odnosa, ali i odnosa roditelj – dijete. Iz istog se ne bi trebao isključiti intenzivan rad na motiviranju roditelja u riziku na uključivanje i implementaciju naučenog.

Prema Pravilniku o obveznom savjetovanju čl. 4 st. 2 (NN 106/2014), socijalni radnik ili psiholog stručnog tima pri sada Hrvatskom zavodu za socijalni rad je dužan roditelje između ostalog - *„educirati o psihosocijalnim posljedicama sukoba na djecu, fazama sukoba te smanjenja konfliktnosti u odnosima, o razvojnim karakteristikama djece, objasniti sadržaje roditeljske skrbi, objasniti značaj ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom i poticanja osobnih odnosa s roditeljem s kojim dijete ne stanuje za dobrobit djeteta, uputiti roditelje u načine i mogućnosti unapređenja roditeljskih kompetencija„*. Naime, imajući u vidu manjak stručnih djelatnika, višestrukost profesionalnih uloga stručnjaka u sustavu i općeniti broj predmetnih postupaka koji se rješavaju pri Područnim uredima Hrvatskog zavoda za socijalni rad, držim da bi korisnim bilo dio postupka obveznog savjetovanja, posebice u vidu gore citiranog dijela preseliti u nadležnost npr. Područnih službi

Obiteljskih centara, uz obvezu pohađanja istih, kao programa pripreme na razdvojeno suroditeljstvo. Obveza pohađanja takve vrste programa mogla bi biti naložena od strane suda, ukoliko bi zakonodavac eventualno ponovno u Obiteljski zakon vratio odredbu da se postupci vezani uz reguliranje roditeljske skrbi prvo pokreću pri nadležnom Općinskom sudu (kao ranije postupci posredovanja prije razvoda braka).

Naime, ako se uzme u obzir da roditelji aktualno prije dolaska na sud prolaze minimalno postupak obveznog savjetovanja te opcionalno i postupak obiteljske medijacije, u kojem pri tom recimo da nisu sklopili sporazum, ulaze u pravni sustav koji tijekom parnica u kojima se regulira roditeljska skrb potiče na daljnji izostanak međusobne komunikacije i suroditeljske suradnje, što neminovno doprinosi udaljavanju bivših partnera u ključnom razdoblju rekonstrukcije obiteljskih uloga i eventualne adekvatne prilagodbe na prekid partnerskog odnosa. Ubrojimo li u navedeno i prediktore ponovljenih parničnih postupaka, u vidu niže razine međusobnog slaganja i manje spremnosti na međusobnu komunikaciju (Bonach, Sales i Koeske, 2005), stvaramo začarani krug opetovanih sudskih postupaka, narušavanja međusobnih suroditeljskih odnosa, financijskog iscrpljivanja roditelja te konačno i narušavanja najboljeg interesa i dobrobiti djeteta.

Usporedno s takvom vrstom programa svrhovito bi bilo roditelje uključiti u postupak obiteljske medijacije. Kada sagledamo višestruke prednosti obiteljske medijacije, počevši od samostalnog donošenja rješenja za dobrobit cijele obitelji, učenja učinkovitog načina komuniciranja i pregovaranja kako bi se roditelji osnažili za kvalitetnije održavanje budućih obiteljskih odnosa (Breber i Sladović Franz, 2014), paralelni proces s preventivnim programom omogućio bi roditeljima implementaciju naučenog u sam postupak obiteljske medijacije te posljedično, u svakodnevnicu. Naime, ishodi uspješne medijacije (smanjenje i/ili prevladavanje konflikta, veća razina i vještine komunikacije, stečeni uvidi i preuzeta odgovornost za vlastita ponašanja, postignuti zajednički dogovori) i uspješnog savladavanja preventivnog programa mogli bi u konačnici utjecati na smanjenje sukoba i bolje ishode

suroditeljske suradnje čak i situaciji prisutnosti crta mračne trijade ličnosti kod roditelja, baš iz razloga njihove distribucije na subkliničkoj razini.

7. ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je istražiti povezanost pojedinih konstrukata mračne trijade ličnosti sa prilagodbom nakon prekida partnerske zajednice roditelja, odnosno u odnosu suroditeljstva.

Dobiveni rezultati ukazuju na sljedeće najvažnije zaključke:

- subklinička psihopatija kod muškaraca i makijavelizam značajni pozitivni prediktori otvorenog sukobljavanja u suroditeljskom odnosu
- u dimenziji internalno kontroliranog prikrivenog sukobljavanja sve su se crte mračne trijade pokazale značajnim pozitivnim prediktorima navedene dimenzije, a dobiven je i partnerski efekt narcizma na navedenu dimenziju sukoba
- kod eksternalno kontroliranog prikrivenog sukoba, niti jedna se crta mračne trijade nije pokazala značajnim prediktorom navedene dimenzije
- u dimenziji suroditeljske podrške, psihopatija kod muškaraca te makijavelizam su se pokazali značajnim negativnim prediktorima međusobne podrške
- utvrđena je i pozitivna povezanost zadovoljstva socio-ekonomskim prilikama i suroditeljske podrške te negativna povezanost sa otvorenim sukobljavanjem u suroditeljskom odnosu.

Spolne razlike su unutar ovog prigodnog uzorka dobivene isključivo na crti subkliničke psihopatije, u smjeru u kojem su muškarci postizali statistički značajnije više rezultate u svim dimenzijama sukoba, odnosno manje u dimenziji suroditeljske podrške. Narcizam i makijavelizam su u prigodnom uzorku tretirani kao nerazdvojiva dijada, odnosno između rezultata koji su na crtama makijavelizma i narcizma postizali muškarci i žene nije bilo statistički značajne razlike, tj. možemo govoriti o tome da su navedene crte mračne trijade podjednako distribuirane unutar uzorka muškaraca i žena.

Ukupno gledajući, dobiveni rezultati ovog istraživanja daju vrijedan doprinos unapređenju spoznaja i boljeg razumijevanja suroditeljskog odnosa nakon prekida partnerske zajednice, u smislu dobivenih predikcija prilagodbe pojedinaca neprilagođenih crta ličnosti na različite dimenzije suroditeljskog odnosa. Rezultati istovremeno potvrđuju važnost razvijanja pravovremene i kvalitetne stručne pomoći i podrške bivšim partnerima u rješavanju sukoba koji se pojavljuju u situaciji razdvojenog suroditeljstva te u tom smislu mogu biti od pomoći u kreiranju preventivnih i tretmanskih usluga te doprinijeti unaprjeđenju usluge obiteljske medijacije na području Republike Hrvatske.

LITERATURA

1. Ackerman, R. A., Witt, E. A., Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., i Kashy, D. A. (2011). What does the narcissistic personality inventory really measure?. *Assessment*, 18(1), 67-87.
2. Ajduković, M. i Sladović Franz, B. (2003). Razumijevanje sukoba. U: Ajduković, D. (ur.) *Socijalna rekonstrukcija zajednice - Psihološki procesi, rješavanje sukoba i socijalna akcija*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, 195-211.
3. Ali, F., i Chamorro – Premuzic, T. (2010). The dark side of love and life satisfaction: Associations with intimate relationships, psychopathy and Machiavellianism. *Personality and Individual Differences*, 48 (2), 228–233.
4. Baum, N. (2004). Typology of post-divorce parental relationship and behavior. *Journal of Divorce and Remarriage*, 41 (3-4), 53-79.
5. Beaver, K. M., da Silva Costa, C., Poersch, A. P., Freddi M. C., Stelmach, M. C. i Connolly, E. J. (2014). Psychopathic personality traits and their influence on parenting quality: Results from nationally representative sample of Americans. *Psychiatric Quarterly*. 85 (4). 497 – 511.
6. Bonach, K. (2005). Factors contributing to quality coparenting: Implications for family policy. *Journal of Divorce & Remarriage*, 43(3-4), 79-103.
7. Bonach, K., Sales, E., i Koeske, G. (2005). Gender differences in perceptions of coparenting quality among expartners. *Journal of Divorce & Remarriage*, 43(1-2), 1-28.
8. Breber, M. i Sladović Franz, B. (2014). Uvođenje obiteljske medijacije u sustav socijalne skrbi – perspektiva stručnjaka. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (1), 123 – 152.
9. Chiorri, C., Garofalo, C., i Velotti, P. (2019). Does the dark triad manifest similarly in men and women? Measurement invariance of the dirty dozen across sex. *Current psychology*, 38, 659-675.
10. Christie, R., i Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York: Academic Press.

11. Clemente, M., Padilla-Racero, D. i Espinosa, P. (2020). The Dark Triad and the Detection of Parental Judicial Manipulators. Development of a judicial Manipulation Scale. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 17, 2843.
12. Cohen, O. (1998). Parental narcissism and the disengagement of the non-custodial father after divorce. *Clinical Social Work Journal*, 26, 195-215.
13. Cook, W. L. i Kenny, D. A. (2005). The Actor–Partner Interdependence Model: A model of bidirectional effects in developmental studies. 29 (2), 101 – 109.
14. Cowan, C. P., Cowan, P. A., Kline Pruett, M. A. R. S. H. A., i Pruett, K. (2007). An approach to preventing coparenting conflict and divorce in low-income families: Strengthening couple relationships and fostering fathers' involvement. *Family process*, 46(1), 109-121.
15. Čudina - Obradović, M. i Obradović J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Golden marketing – Tehnička knjiga: Zagreb.
16. Donner, M. B. (2006). Tearing the child apart: The contribution of narcissism, envy and perverse modes of thought to child custody wars. *Psychoanalytic Psychology*. 23 (3), 542-553.
17. Dudak, A. (2013). Fathers claiming custody of their children–clients of psychological and legal counselling. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 84, 1281-1285.
18. Ernečić, M. i Patričević, S. (2017). Narcistična ranjivost i razvod braka. *Ljetopis socijalnog rada*. 24 (1), 147-166.
19. Feinberg, M. E. (2003). The internal structure and ecological context of coparenting: A framework for research and intervention. *Parent Sci. Pract.* 3 (2), 95 -131.
20. Ferraro, A. J. (2017). Co-Parenting in the Context of Divorce: Evaluation and Application of the Multidimensional Co-Parenting Scales for Dissolved Relationships. [Doktorska disertacija, Florida State University].
21. Ferraro, A. J., Lucier-Greer, M. i Oehme, K. (2018). Psychometric evaluation of the Multidimensional Co-Parenting Scale for Dissolved Relationships. *Journal of Child and Family Studies*, 27, 2780-2796.

22. Furnham, A., Richards, S., Rangel, L., i Jones, D. N. (2014). Measuring malevolence: Quantitative issues surrounding the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences*, 67, 114–121.
23. Gallagher, J.R., Rycraft, J.R. i Jordan, T. (2014). An innovative approach to improving father-child relationships for fathers who are noncompliant with child support payments: a mixed methods evaluation. *Journal of Adolescent and Family Health*. 6.
24. Ganiban, J. M., Ulbricht, J. A., Spotts, E. L., Lichtenstein, P., Reiss, D., Hansson, K., i Neiderhiser, J. M. (2009). Understanding the role of personality in explaining associations between marital quality and parenting. *Journal of Family Psychology*, 23(5), 646–660.
25. Gaulier, B., Margerum, J., Price, J.A. i Windell, J. (2007). *Defusing the high – conflict divorce: A treatment guide for working with angry couples*. Impact Publishers: The Practical Therapist Series.
26. Geist, R.L. i Gilbert, D.G. (1996). Correlates of expressed and felt emotion during marital conflict: Satisfaction, personality, process and outcome. *Personality and Individual Differences*. 21(1), 49 – 60.
27. Horan, S. M., Guinn, T. D., i Banghart, S. (2015). Understanding Relationships Among the Dark Triad Personality Profile and Romantic Partners' Conflict Communication. *Communication Quarterly*, 63(2), 156–170.
28. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 23. 2. 2021. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/sukob>
29. *Hrvatski jezični portal, mrežno izdanje*. Pristupljeno 19.07.2024.g. https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elxvXBM%3D
30. Jiménez-García, P., Contreras, L., i Cano-Lozano, M. C. (2019). Types and intensity of postdivorce conflicts, the exercise of coparenting and its consequences on children. *Revista iberoamericana de psicología y salud*, 10(1).

31. Jonason, P. K., Lyons, M., Baughman, H. M. i Vernon, P. A. (2014). What a tangled web we weave: The Dark Triad traits and deception. *Personality and Individual Differences*, 70, 117 – 119.
32. Jones, D. N., i Paulhus, D. L. (2011). The role of impulsivity in the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences*, 51(5), 679–682.
33. Kardum, I., Hudek-Knezevic, J., Schmitt, D.P., i Grundler, P. (2015). Personality and mate poaching experiences. *Personality and Individual Differences*, 75, 7-12.
34. Khani, M.S., Emamipour i Mirhashemi, M. (2023). The structural model of emotional divorce based on the dark triad traits of personality and conflict resolution styles with the mediation of marital boredom. *Journal of Applied Family Therapy*, 4 (2), 459 – 487.
35. Kenny, D. A., Kashy, D. A., i Cook, W. L. (2006). *Methodology in the social sciences (David A. Kenny, Series Editor). Dyadic data analysis*. Guilford Press.
36. Kenny, D.A. i Ledermann, T. (2010). Detecting, measuring, and testing dyadic patterns in the Actor-Partner Interdependence Model. *Journal of Family Psychology*, 24 (3), 359-366.
37. Krnić, S. razvod i djeca – psihijatrijski pregled. U: Osmak – Franjić, D. (ur). djeca i konflikti razvodi: Zbornik priopćenja s Godišnje konferencije Mreže pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe i stručnih rasprava Pravobranitelja za djecu RH. Zagreb: Pravobranitelj za djecu, 2010.
38. Láng, A. (2018). Mama Mach and Papa Mach: Parental Machiavellianism in Relation to Dyadic Coparenting and Adolescents' Perception of Parental Behaviour. *Europe's Journal of Psychology*, 14 (1), 107-124.
39. Levy, K. N. (2012). Subtypes, dimensions, levels and mental states in narcissism and narcissistic personality disorder. *Journal of Clinical Psychology*, 68 (8), 886-897.
40. Maljuna, I., Ajduković, M. i Ostojić, D. (2020). Obilježja prekida partnerske zajednice roditelja sa simptomima emocionalno nestabilne ličnosti. *Socijalna psihijatrija*, 48 (1), 20-49.

41. Markham, M. S., Ganong, L. H., i Coleman, M. (2007). Coparental identity and mothers' cooperation in coparental relationships. *Family Relations*, 56 (4), 369-377.
42. Milić, A., Kardum, I. i Švegar, D. (2021). Contours of the envious personality: Reassessing the capacity of the Big Five and the Dark Triad personality traits in predicting dispositional envy. *Current Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-02633-3>.
43. Miller, J. B. (1991). Women's and Men's Scripts for Interpersonal Conflict. *Psychology of Women Quarterly*, 15 (1).
44. Muris, P., Merckelbach, H., Otgaar, H. I Meijer, E. (2017). The Malevolent Side of Human Nature: A Meta-Analysis and Critical Review of the Literature on the Dark Triad (Narcissism, Machiavellianism and Psychopathy). *Perspectives on Psychological Science*, 12 (2), 183-204.
45. Narcissism. *Wikipedia*. <https://en.wikipedia.org/wiki/Narcissism>
46. O'Reilly III, C. A., i Doerr, B. (2020). Conceit and deceit: Lying, cheating, and stealing among grandiose narcissists. *Personality and Individual Differences*, 154, 109627.
47. Orth, U. (2013). How large are actor and partner effects of personality on relationship satisfaction? The importance of controlling for shared method variance. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39 (10), 1359-1372.
48. Paulhus, D. L. i Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of Personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556-563.
49. Pearlin, L. I. i Bierman, A. (2013). *Current Issues and Future Directions in Research into the Stress Process*. Handbook of the Sociology of Mental Health, 325-340.
50. Pećnik, N. i Klarić, B. (2020). Suroditeljstvo: određenje, obilježja i implikacije za obiteljsku medijaciju. *Ljetopis socijalnog rada*, 27 (2), 317-340.
51. Pravilnik o obveznom savjetovanju, NN 123/2015 - https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_11_123_2349.html

52. Rappaport, S. R. (2013). Deconstructing the impact of divorce on children. *Family Law Quarterly*, 47, 353-377.
53. Raskin, R., i Terry, H. (1988). A principal-components analysis of the Narcissistic Personality Inventory and further evidence of its construct validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(5), 890–902.
54. Richardson, E. N., i Boag, S. (2016). Offensive defenses: The mind beneath the mask of the dark triad traits. *Personality and Individual Differences*, 92, 148-152.
55. Roberts, B. W., Kuncel, N. R., Shiner, R., Caspi, A. i Goldberg, L. R. (2007). The power of personality the comparative validity of personality traits, socioeconomic status and cognitive ability for predicting important life outcomes. *Perspectives on Psychological Science*, 2 (4), 313-345.
56. Stas, L., Kenny, D. A., Mayer A. i Loeys, T. (2018). Giving dyadic data analysis away: A user – friendly app for actor – partner interdependence models. *Personal Relationships*.
57. Szabo, E. i Bereczkei, T. (2017). Different Paths to Different Strategies? Unique Associations Among Facets of the Dark Triad, Empathy and Trait Emotional Intelligence. *Advances in Cognitive Psychology*, 13 (4), 306 – 313.
58. Thuen, F. i Rise, J. (2006). Psychological adaptation after marital disruption: the effects of optimism and perceive control. *Scandinavian Journal of Psychology*. 2, 121 - 128.
59. Van Egeren, L. A. i Hawkins, D. P. (2004). Coming to terms with coparenting: Implications of definition and measurement. *Journal of Adult Development*. 11, 165 – 178.
60. Zeigler - Hill, V. i Marcus, K. D. (2016). *The Dark Side of Personality: Science and Practice in Social, Personality and Clinical Psychology*. American Psychological Association, Washington, DC.

*Prilog A) Deskriptivni podaci i raspored unutar dimenzija za čestice
Višedimenzionalne skale suroditeljstva kod raskinutih odnosa*

Dimenzija suroditeljskog odnosa	Čestica	N	Min	Max	M	SD
Otvoreni sukob	7. Razgovori koje vodimo su napeti i/ili sarkastični.	206	1	6	3.90	1.66
	8. Moj bivši partner me kritizira ili omalovažava.	206	1	6	3.98	1.58
	12. Interakcije s bivšim partnerom su neugodne i/ili neprijatne.	206	1	6	3.63	1.63
	17. Moj bivši partner više ili se dere na mene tijekom nesuglasica.	206	1	6	3.32	1.65
	18. Jedno prema drugom izražavamo prijezir ili odbojnost.	206	1	6	3.63	1.66
	22. Moj bivši partner je sarkastičan ili zbija šale o meni kao roditelju.	206	1	6	3.45	1.57
Internalno kontrolirani prikriveni sukob	4. Kritiziram ili omalovažavam bivšeg partnera.	206	1	6	2.66	1.30
	11. Postavljam djetetu pitanja o osobnom životu bivšeg partnera.	206	1	5	1.85	1.00
	15. Sarkastična sam ili zbijam šale o stilu roditeljstva bivšeg partnera.	206	1	6	2.33	1.29
	16. Svoje frustracije sa bivšim partnerom dijelim s djetetom umjesto da direktno izrazim svoje mišljenje bivšem partneru.	206	1	5	1.71	0.94
	21. Pokušavam pokazati da sam bolja s djetetom od svojeg bivšeg partnera.	206	1	6	2.85	1.63
Eksternalno kontrolirani prikriveni sukob	1. Umjesto da svoje strahove izrazi meni direktno, moj bivši partner dijeli svoju frustriranost mnome s našim djetetom.	206	1	6	3.45	1.67
	3. Naše dijete bira stranu kad se mi svađamo.	206	1	6	2.27	1.30
	10. Moj bivši partner mi šalje poruke putem djeteta.	206	1	6	2.55	1.59
	14. Moj bivši partner ispituje dijete o mom privatnom životu.	206	1	6	2.76	1.47
	20. Naše dijete se priključuje ili bira stranu kad se bivši partner i ja ne slažemo.	206	1	6	2.14	1.35
Podrška	2. Imamo slična pravila za naše dijete.	206	1	6	3.44	1.31
	5. Slažemo se po pitanju općeg standarda za djetetovo ponašanje.	206	1	6	3.84	1.35
	6. Moj bivši partner mi je pozitivan faktor u odgoju našeg djeteta.	206	1	6	3.11	1.64
	9. Imamo slične ciljeve i očekivanja od našeg djeteta.	206	1	6	3.81	1.39
	13. Međusobno se pitamo za savjete i/ili pomoć pri donošenju odluka po pitanju odgoja djeteta.	206	1	6	3.21	1.64
	19. Pružamo si međusobnu podršku prilikom donošenja teških roditeljskih odluka.	206	1	6	3.33	1.66

N= broj
max= maksimum

min=minimum
M= aritmetička sredina

SD= standardna devijacija

Prilog B) Deskriptivni podaci korištenih upitnika

	N	Min	Max	M	SD
Upitnik narcističke ličnosti, NPI-40	205	0.00	0.83	0.32	0.18
Test makijavelizma – Mach – IV	205	-1.60	1.60	-0.33	0.76
Ljestvica psihopatije – SRP-III-A	206	1.29	3.74	2.04	0.43

Višedimenzionalna skala suroditeljstva kod raskinutih odnosa

Dimenzija otvorenog sukoba	206	1.00	6.00	3.65	1.36
Dimenzija internalno kontroliranog prikrivenog sukoba	206	1.00	4.60	2.28	0.92
Dimenzija eksternalno kontroliranog prikrivenog sukoba	206	1.00	5.40	2.63	1.17
Dimenzija podrške	206	1.00	6.00	3.46	1.23

N= broj

min=minimum
max= maksimum

SD= standardna devijacija
M= aritmetička sredina

Prilog C) Baterija upitnika korištenih u istraživanju

Pred Vama se nalazi upitnik koji je dio istraživanja u kojem želimo istražiti povezanost crta ličnosti sa prilagodbom na suroditeljski odnos bivših partnera. Uloženim trudom i vremenom pridonijeti ćete boljem razumijevanju problematike suroditeljskih odnosa te unapređenju preventivnog, savjetovaniškog rada i obiteljske medijacije s roditeljima..

Istraživanje je anonimno i povjerljivo te osim osnovnih podataka za koje ćete biti zamoljeni da ih ispunite, ne tražimo druge Vaše podatke. Zbog specifične teme poneka pitanja iz ovog upitnika mogu Vam se učiniti prilično osobna no, s obzirom da je upitnik anoniman, molim Vas da i na takva pitanja odgovorite iskreno i u cijelosti. U upitniku nigdje ne trebate navoditi svoje ime i prezime. Vaše sudjelovanje u istraživanju je dobrovoljno. Ukoliko to želite, možete u bilo kojem trenutku prekinuti ispunjavanje upitnika.

Na kraju popunjavanja upitnika, molim Vas da ispunjeni upitnik odložite u za to postavljenu kutiju.

1. **Spol (zaokružite):** M Ž

2. **Koliko imate godina:** _____

3. **Obrazovni status (zaokružite):** OŠ SSS VŠS VSS mr.sc. dr.sc.

4. **Radni status:**

- a) **zaposlen**
- b) **nezaposlen**
- c) **umirovljenik**
- d) na školovanju
- e) nešto drugo, što? _____

5. **Procijenite zaokruživanjem jednog od ponuđenih odgovora kakve su Vaše socio-ekonomske prilike:**

- a) **U potpunosti zadovoljavajuće.**
- b) **Većim dijelom zadovoljavajuće.**
- c) **Djelomično zadovoljavajuće, a djelomično ne.**
- d) **Većim dijelom ne zadovoljavajuće.**
- e) **U potpunosti ne zadovoljavajuće.**

6. **Koliko imate djece:** _____ **i koja je njihova dob (kronološki):** _____

7. **Koji je bio status veze zbog koje ste aktualno uključeni u postupak pred institucijama (HRZS, OBC, Sud)?**

- a) **brak**
- b) **izvanbračna veza**
- c) **nešto drugo, što?** _____

8. **Zaokružite odgovor koji opisuje kako se općenito osjećate po pitanju međusobne suradnje s bivšim partnerom u odnosu na zajedničko dijete/djecu:**

- a) **izrazito nezadovoljno**
- b) **prilično nezadovoljno**
- c) **ni zadovoljno ni nezadovoljno**
- d) **prilično zadovoljno**
- e) **izrazito zadovoljno**

SRP-III-A

Uputa: Niže je naveden niz tvrdnji. Molimo Vas da upišete slovo uz svaku tvrdnju koje pokazuje u kojoj mjeri se slažete ili ne slažete s navedenom tvrdnjom.

A	B	C	D	E
Jako se ne slažem	ne slažem se	niti se slažem niti se ne slažem	slažem se	Jako se slažem

- _____ 1. Uživam u brzjoj vožnji.
- _____ 2. Mislim da bih mogla prevariti detektor laži.
- _____ 3. Voljela bih često mijenjati radna mjesta.
- _____ 4. Obično jako pazim što govorim drugima.
- _____ 5. Često sam činila opasne stvari samo radi uzbuđenja.
- _____ 6. Zadovoljstvo mi je varati ljude.
- _____ 7. Uzastopno upadam u nevolje zbog istih stvari.
- _____ 8. Dobra sam u većini stvari koje radim.
- _____ 9. Uživam u preuzimanju rizika.
- _____ 10. Pravila postoje da bi ih se kršilo.
- _____ 11. Važno mi je da ne povrijedim tuđe osjećaje.
- _____ 12. Bila bih dobra u opasnom poslu jer volim brzo donositi odluke.
- _____ 13. Ponekad ne dođem na sastanak jer mi iskrsne nešto zanimljivije.
- _____ 14. Uživam u kockanju na velike uloge.
- _____ 15. Gotovo nikad ne osjećam krivnju zbog nečega što sam učinila.
- _____ 16. Ponekad mi je zabavno vidjeti koliko dugo mogu nekoga zafrkavati prije nego što to shvati.
- _____ 17. Ljudi obično znaju kada lažem.
- _____ 18. Prevaranti me nerviraju.
- _____ 19. Čak i kada nitko ne zna da sam učinila nešto loše osjećam krivnju.
- _____ 20. Uživam piti i divljati.
- _____ 21. Ja sam najvažnija osoba na svijetu i nitko mi drugi nije važan.
- _____ 22. Imala sam (ili pokušala imati) spolne odnose s nekim protiv njegove volje.
- _____ 23. Izbjegavam plaćati stvari kao što su kino, vožnje javnim prijevozom i hrana.
- _____ 24. Varala sam na testovima u školi.
- _____ 25. Bila sam uhićena.
- _____ 26. Predala sam školsku zadaću koju sam prepisala od nekog drugog.
- _____ 27. Krala sam po trgovinama.
- _____ 28. Bila sam uključena u neku bandu.
- _____ 29. Ukrala sam (ili pokušala ukrasti) motorno vozilo, kao što je auto ili motocikl.
- _____ 30. Provalila sam u zgradu ili vozilo (ili pokušala provaliti) da bih nešto krala ili samo razgledala.
- _____ 31. Napala sam nekoga s namjerom da ga ozbiljno ozlijedim.

NPI-40

Uputa: *pročitajte svaki par tvrdnji i zatim izaberite onu koja je bliža Vašim vlastitim osjećajima i vjerovanjima. Označite svoj odgovor tako što ćete s lijeve strane tvrdnje zaokružiti ili slovo "A" ili slovo "B". Molimo Vas da ne preskačete tvrdnje.*

1.	A Imam prirodni talent da utječem na druge ljude. B Ne mogu utjecati na druge ljude.	21.	A Uvijek znam što radim. B Ponekad nisam sigurna što radim.
2.	A Nisam skromna. B Ja sam zapravo skromna osoba.	22.	A Da bih nešto obavila, ponekad ovisim o drugima. B Da bih nešto obavila, rijetko ovisim o drugima.
3.	A Sposobna sam na sve kad sam izazvana. B Prilično sam oprezna osoba.	23.	A Ponekad znam ispričati dobre priče. B Svi vole slušati moje priče.
4.	A Ponekad mi je neugodno kada me netko hvali. B Znam da sam dobra jer mi to svi uvijek govore	24.	A Puno očekujem od drugih ljudi. B Volim drugima činiti usluge.
5.	A Sama pomisao da vladam svijetom užasno me plaši. B Da ja vladam svijetom, on bi bio puno bolji.	25.	A Neću bit zadovoljna dok ne dobijem što zaslužujem. B Zadovoljna sam stvarima koje mi se događaju.
6.	A Obično se opravdanjima mogu izvući iz svake situacije. B Pokušavam prihvatiti posljedice svojih postupaka.	26.	A Pohvale me zbunjuju. B Volim kada me se hvali.
7.	A Volim se stopiti s mnoštvom ljudi. B Volim biti u centru pažnje	27.	A Imam snažnu želju za moći. B Sama za sebe moć me ne zanima.
8.	A Bit ću uspješna. B Uspjeh me ne zanima previše.	28.	A Nije me briga za nove trendove i modu. B Kada se radi o novim trendovima i modi volim biti među prvima.
9.	A Nisam ni bolja ni lošija od većine drugih. B Mislim da sam posebna osoba.	29.	A Volim se gledati u ogledalu. B Posebno me ne zanima gledati se u ogledalu.
10.	A Nisam sigurna da bih bila dobar vođa. B Mislim da bih bila dobar vođa.	30.	A Jako volim biti u središtu pažnje. B Neugodno mi je kad sam u središtu pažnje.
11.	A Ja sam prodorna osoba. B Voljela bih da sam prodornija	31.	A Mogu živjeti onako kako ja to želim. B Ljudi ne mogu uvijek živjeti na način na koji to žele.
12.	A Volim upravljati drugim ljudima. B Ne smeta mi kad izvršavam naredbe.	32.	A Ne znači mi puno biti autoritet. B Ljudi me uvijek prepoznaju kao autoritet.
13.	A Lako mi je manipulirati ljudima. B Ne sviđa mi se kada primijetim da manipuliram ljudima.	33.	A Željela bih biti vođa . B Gotovo mi je svejedno jesam li vođa ili ne.
14.	A Tražim da mi se iskaže poštovanje koje zaslužujem. B Obično dobivam poštovanje koje zaslužujem.	34.	A Postat ću značajna osoba. B Nadam se da ću biti uspješna.
15.	A Ne volim pokazivati svoje tijelo. B Volim pokazivati svoje tijelo	35.	A Ljudi ponekad vjeruju u ono što im kažem. B Svakoga mogu uvjeriti u što god hoću.
16.	A Druge ljude čitam kao knjigu. B Ljude je ponekad teško shvatiti.	36.	A Ja sam rođeni vođa. B Vodstvo je sposobnost koju treba dugo razvijati.
17.	A Kad se osjećam kompetentnom, prihvaćam odgovornost za donošenje odluka. B Volim preuzeti odgovornost za donošenje odluka.	37.	A Htjela bih da jednoga dana netko napiše moju biografiju. B Ne volim da se ljudi zbog bilo kojeg razloga miješaju u moj život.
18.	A Samo želim biti donekle sretna. B Želim postati «netko» u očima drugih.	38.	A Uznemirava me kad ljudi ne primijete kako izgledam u javnosti. B Ne smeta mi stopiti se s mnoštvom kada izađem u javnost.
19.	A Moje tijelo nije ništa posebno. B Volim promatrati svoje tijelo.	39.	A Sposobnija sam od drugih ljudi. B Puno je toga što bih mogla naučiti od drugih ljudi.
20.	A Pokušavam se ne hvaliti. B Sklona sam hvalisanju ako se za to pruži prilika.	40.	A Uglavnom sam kao i drugi ljudi. B Ja sam izuzetna osoba.

Mach IV

Uputa: Niže je navedeno nekoliko tvrdnji. Svaka od njih predstavlja neko uobičajeno mišljenje i nema točnih i netočnih odgovora. S nekim ćete se tvrdnjama vjerojatno složiti, a s drugima nećete. Zanima nas u kojoj se mjeri slažete ili ne slažete s navedenim tvrdnjama.

Pažljivo pročitajte svaku tvrdnju. Zatim odredite u kojoj se mjeri slažete, odnosno ne slažete s tvrdnjom tako da zaokružite broj ispod svake tvrdnje. Brojevi i njihovo značenje su:

+3	Izrazito se slažem	-1	Pomalo se ne slažem
+2	Donekle se slažem	-2	Donekle se ne slažem
+1	Pomalo se slažem	-3	Izrazito se ne slažem

U ovakvim situacijama prvi dojmovi su obično najbolji. Pročitajte svaku tvrdnju, odlučite slažete li se s njom ili ne i u kojoj mjeri i zatim zaokružite odgovarajući broj ispod tvrdnje. Pokušajte dati svoje mišljenje za svaku tvrdnju. Ukoliko Vam se čini da niti jedan broj ne opisuje točno vaše mišljenje, zaokružite onaj koji približno najbolje odgovara.

1. Nikad ne reci nikome pravi razlog zbog kojeg si nešto učinio, osim ako to nije korisno.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

2. S ljudima je najbolje da im se kaže ono što žele čuti.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

3. Treba učiniti nešto tek kada smo sigurni da je to moralno ispravno.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

4. Većina ljudi u osnovi je dobra i ljubazna.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

5. Najsigurnije je pretpostaviti da su svi ljudi donekle pokvareni, što će izbiti na vidjelo kada im se pruži prilika.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

6. Najbolje je načelo u životu biti uvijek pošten.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

7. Nema opravdanja za laganje.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

8. Općenito govoreći, ljudi neće marljivo raditi osim ako ih se na to ne prisili.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

9. Sve u svemu, bolje je biti skroman i pošten nego važan i nepošten.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

10. Kada tražiš od nekoga uslugu, najbolje je reći pravi razlog zbog čega to tražiš, a ne razloge koji mogu imati veću težinu.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

11. Većina ljudi koji uspiju u životu vode čist i moralan život.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

12. Svatko tko ima potpuno povjerenje u druge izaziva nevolju.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

13. Najveća razlika između većine kriminalaca i drugih ljudi je što su kriminalci dovoljno glupi da budu uhvaćeni.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

14. Većina je ljudi hrabra.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

15. Mudro je laskati važnim ljudima.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

16. Moguće je biti dobar u svakom pogledu.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

17. Barnum je bio u krivu kada je rekao da se svake minute rađa jedan gubitnik.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

18. Teško je napredovati bez da se tu i tamo koriste «prečice».

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

19. Ljudi koji pate od neizlječivih bolesti trebali bi imati pravo na izbor bezbolne smrti.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

20. Većina ljudi lakše zaboravi smrt svoga oca nego gubitak svoje imovine.

+3	+2	+1	-1	-2	-3
Izrazito se slažem	Donekle se slažem	Pomalo se slažem	Pomalo se ne slažem	Donekle se ne slažem	Izrazito se ne slažem

MCS-DR

Uputa: Niže se nalaze tvrdnje koje opisuju neka od ponašanja roditelja jedno u odnosu na drugo u situacijama razdvojenog suroditeljstva. Vaš zadatak je da svaku tvrdnju pažljivo pročitate te odredite u kojoj se mjeri navedeno ponašanje pojavljuje u suroditeljskom odnosu Vas i Vašeg bivšeg partnera. Brojevi i njihovo značenje su:

1 – nikada	4 – povremeno
2 – gotovo nikada	5 – često
3 – rijetko	6 – uvijek

1. Umjesto da svoje stavove izrazi meni direktno, moj bivši partner dijeli svoju frustriranost mnome s našim djetetom.	1	2	3	4	5	6
2. Imamo slična pravila za naše dijete.	1	2	3	4	5	6
3. Naše dijete bira stranu kad se mi svađamo.	1	2	3	4	5	6
4. Kritiziram ili omalovažavam bivšeg partnera.	1	2	3	4	5	6
5. Slažemo se po pitanju općeg standarda za djetetovo ponašanje.	1	2	3	4	5	6
6. Moj bivši partner mi je pozitivan faktor u odgoju našeg djeteta.	1	2	3	4	5	6
7. Razgovori koje vodimo su napeti i/ili sarkastični.	1	2	3	4	5	6
8. Moj bivši partner me kritizira ili omalovažava.	1	2	3	4	5	6
9. Imamo slične ciljeve i očekivanja od našeg djeteta.	1	2	3	4	5	6
10. Moj bivši partner mi šalje poruke putem djeteta.	1	2	3	4	5	6
11. Postavljam djetetu pitanja o osobnom životu svojeg bivšeg partnera.	1	2	3	4	5	6
12. Interakcije s bivšim partnerom su neugodne i/ili neprijatne.	1	2	3	4	5	6
13. Međusobno se pitamo za savjete i/ili pomoć pri donošenju odluka po pitanju odgoja djeteta.	1	2	3	4	5	6
14. Moj bivši partner ispituje dijete o mom privatnom životu.	1	2	3	4	5	6
15. Sarkastična sam ili zbijam šale o stilu roditeljstva mojeg bivšeg partnera.	1	2	3	4	5	6
16. Svoje frustracije sa bivšim partnerom dijelim s djetetom umjesto da direktno izrazim svoje mišljenje bivšem partneru.	1	2	3	4	5	6
17. Moj bivši partner viče ili se dere na mene tijekom nesuglasica.	1	2	3	4	5	6
18. Jedno prema drugom izražavamo prijezir ili odbojnost.	1	2	3	4	5	6
19. Pružamo si međusobnu podršku prilikom donošenja teških roditeljskih odluka.	1	2	3	4	5	6
20. Naše dijete se priključuje ili bira stranu kad se bivši partner i ja ne slažemo.	1	2	3	4	5	6
21. Pokušavam pokazati da sam bolja s djetetom od svojeg bivšeg partnera.	1	2	3	4	5	6
22. Moj bivši partner je sarkastičan ili zbija šale o meni kao roditelju.	1	2	3	4	5	6

*Prilog D) Rezultati t-testa za zavisne uzorke,
za muškarce i žene u svim ispitanim varijablama*

Varijabla	M	SD	t	df	p
Ž – SRP	1.949	.373	-3.104	102	.002
M – SRP	2.127	.464			
Ž – NPI	.314	.168	-.422	102	.674
M – NPI	.323	.174			
Ž – MACH	-.374	.748	-.841	101	.402
M – MACH	-.296	.720			
Ž – Otvoreni sukob	3.595	1.377	-1.063	102	.290
M – Otvoreni sukob	3.707	1.343			
Ž – Podrška	3.503	1.282	.984	102	.328
M – Podrška	3.409	1.186			
Ž – Internalno kontrolirani prikriveni sukob	2.272	.929	-.159	102	.874
M – Internalno kontrolirani prikriveni sukob	2.289	.903			
Ž – Eksternalno kontrolirani prikriveni sukob	2.639	1.207	.094	102	.925
M – Eksternalno kontrolirani prikriveni sukob	2.629	1.130			

M = aritmetička sredina SD = standardna devijacija
t = t-test df= stupnjevi slobode p= značajnost